EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 4.2.2025.
COM(2025) 3 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Komisijas novērtējums par dalībvalstu pasākumu programmām, kas atjauninātas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvas (2008/56/EK) 17. pantu

{SWD(2025) 1 final}

SATURS

1. IEVADS.....1

2. JŪRU STĀVOKLIS EIROPĀ 3

3. TRĪSKĀRŠĀS PLANETĀRĀS KRĪZES RISINĀŠANA 9

3.1 VIRZĪBA UZ NULLES PIESĀRŅOJUMU JŪRĀS UN OKEĀNĀ.....11

3.2 JŪRAS DABAS ATGRIEŠANA MŪSU DZĪVĒ 14

3.3 KLIMATA KRĪZES RISINĀŠANA 20

4. SOCIĀLEKONOMISKĀS PAMATOTĪBAS NODROŠINĀŠANA.....21

5. PĀRVALDĪBA UN REĢIONĀLĀ SADARBĪBA 22

6. SECINĀJUMI UN PERSPEKTĪVA 26

7. IETEIKUMI 27

1. IEVADS

Jūras un okeāni ir ļoti svarīgi mūsu un nākamo paaudžu dzīves kvalitātei, iztikai un ekonomikai. Tiem ir arī nozīmīga oglekļa sekvestrēšanas funkcija, kas regulē klimatu un palīdz mazināt klimata pārmaiņu ietekmi. Okeānu veselība var uzlabot mūsu noturību pret planētas trīskāršo krīzi, proti, klimata pārmaiņām, bioloģiskās daudzveidības sabrukumu un piesārņojumu. Tomēr Eiropas jūru pašreizējais izmantošanas veids nav ilgtspējīgs. Nemitīgā slodze uz jūru ekosistēmām un to stāvokļa pasliktināšanās apgrūtina mūsu virsmērķa – tīru, veselīgu un produktīvu jūru – sasniegšanu.

Pēdējo 12 gadu laikā ES dalībvalstis ir izstrādājušas jūras stratēģijas, lai nodrošinātu atbilstību Jūras stratēģijas pamatdirektīvai (JSPD)[1]. Direktīvā noteikts, ka tām jānovērtē jūras vides stāvoklis, jāizstrādā monitoringa programmas, jānosaka mērķi vides jomā un jāīsteno pasākumi, lai sasniegtu direktīvas galveno mērķi – nodrošināt "labu vides stāvokli" (LVS) visos ES jūras ūdeņos. Tas bija jāsasniedz līdz 2020. gadam. Direktīvā ir izklāstīti konkrēti raksturlielumi[2], kas definē LVS jēdzienu, piemēram, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana vai tādu antropogēnās slodzes veidu kā zemūdens troksnis, eitrofikācija, kaitējums jūras gultnei, jūras piedrazojums un piesārņotāji novēršana.

Komisijas lēmumā[3], kas ir spēkā kopš 2017. gada jūnija, ir paredzēts, ka, nosakot jūras ūdeņu "labu vides stāvokli" kvantitatīvā izteiksmē, dalībvalstīm ir jāievēro kopīgi kritēriji un metodiskie standarti. Svarīgi ir tas, ka JSPD ir skaidri noteikts, ka dalībvalstīm ir jāsadarbojas ar kaimiņvalstīm katrā jūras reģionā vai apakšreģionā, vēlams, izmantojot esošās reģionālās iestāžu sadarbības struktūras[4], lai nodrošinātu, ka īstenotie pasākumi ir saskaņoti un koordinēti[5].

Eiropas zaļajā kursā[6] ir noteiktas visaptverošas prioritātes, tajā skaitā mūsu bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsargāšana, tādējādi atbalstot šo darbu, lai sasniegtu šādas ieceres:

- mazināt gaisa, ūdens un augsnes piesārņojumu,
- pāriet uz aprites ekonomiku,
- uzlabot atkritumu apsaimniekošanu, kā arī
- nodrošināt mūsu zilās ekonomikas un zvejniecības nozares ilgtspēju.

---

[1] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/56/EK (2008. gada 17. jūnijs), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīva). Sk. EUR-Lex - 32008L0056 - LV - EUR-Lex (europa.eu).

[2] 11 kvalitatīvie raksturlielumi ir definēti Jūras stratēģijas pamatdirektīvas I pielikumā un sīkāk precizēti Komisijas Lēmumā (ES) 2017/848. Tie ir šādi: D1 – "Bioloģiskā daudzveidība", D2 – "Svešzemju sugas", D3 – "Komerciāliem mērķiem izmantotas zivis, gliemji, vēžveidīgie un adatādaiņi", D4 – "Barošanās tīkli", D5 – "Eitrofikācija", D6 – "Jūras gultnes integritāte", D7 – "Hidrogrāfiskas izmaiņas", D8 – "Piesārņotāji", D9 – "Piesārņotāji jūras veltēs", D10 – "Piedrazojums", D11 – "Enerģija, tostarp zemūdens troksnis".

[3] Komisijas Lēmums (ES) 2017/848, ar ko nosaka laba jūras ūdeņu vides stāvokļa kritērijus un metodiskos standartus un monitoringa un novērtēšanas specifikācijas un standartizētas metodes. Sk. EUR-Lex - 32017D0848 - LV - EUR-Lex (europa.eu).

[4] Arī struktūras, kas izveidotas saskaņā ar reģionālajām jūras konvencijām.

[5] ES jūras reģioni un apakšreģioni ir uzskaitīti Direktīvas 2008/56/EK 4. pantā. Četri ES jūras reģioni ir Baltijas jūra, Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļa, Vidusjūra un Melnā jūra.

[6] Eiropas zaļais kurss (europa.eu).

Galvenie politikas instrumenti, kas pieņemti šo mērķu sasniegšanai, ir ES Biodaudzveidības stratēģija[7], Nulles piesārņojuma rīcības plāns[8] un Jūras rīcības plāns[9].

JSPD ir daļa no plašākas programmas ūdensresursu noturības jomā. Politikas pamatnostādnēs nākamajai Eiropas Komisijai (2024–2029) tika paziņots, ka tiks pieņemta jauna Eiropas Ūdensresursu noturības stratēģija, kuras mērķis ir stiprināt Eiropas ūdensapgādes drošību, saglabājot ūdens kvalitāti un kvantitāti ES un ārpus tās, uzlabojot ūdenssaimniecības konkurētspēju un novēršot ūdens problēmu pamatcēloņus, arī piesārņojumu, bioloģiskās daudzveidības zudumu un klimata pārmaiņu ietekmi. Tīrām, veselīgām un produktīvām jūrām un okeāniem ir būtiska nozīme mūsu zaļās un digitālās pārkārtošanās procesā un ES ilgtermiņa labklājībā. JSPD var arī sniegt tiešu ieguldījumu to mērķu sasniegšanā, ko īstenos ar gaidāmo Okeānu paktu, par ko priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena paziņoja savās politikas pamatnostādnēs nākamajam Komisijas pilnvaru termiņam, proti, "izvērsīs jūras nozares ekonomikas potenciālu un nodrošinās labu pārvaldību un ilgtspēju mūsu okeānos visdažādākajos aspektos".

Šī ir pirmā reize jaunajā politikas satvarā, kurā Komisija novērtē otrās pasākumu programmas saskaņā ar JSPD. Novērtējums tiek veikts, to cieši koordinējot ar trešo upju baseinu apsaimniekošanas plānu (UBAP) un otro plūdu riska pārvaldības plānu novērtēšanu, ko prasa Ūdens pamatdirektīva (ŪPD) un Plūdu direktīva (PD)[10]. Lai paātrinātu rezultatīvu īstenošanu, Komisijas tiecas veicināt integrētāku un saskaņotāku pieeju saldūdens un jūras ūdeņu tiesību aktu īstenošanā saskaņā ar pieeju "no avota līdz jūrai"[11].

Tāpēc novērtējumā īpaša uzmanība pievērsta tam, lai nodrošinātu, ka JSPD īstenošana ir saskanīga ar ŪPD. Tomēr ir jānorāda, ka abu direktīvu prasības atšķiras. ŪPD/PD ziņojumā ir rūpīgi novērtēts ES saldūdens ūdensobjektu stāvoklis, šajā darbā pamatojoties uz dalībvalstu paziņotajiem datiem un uzlabojošajiem pasākumiem. Savukārt JSPD ziņojumā, kas prasīts JSPD 16. pantā, ir novērtētas tikai dalībvalstu pasākumu programmas. Tāpēc abu ziņojumu tvērums nedaudz atšķiras, tādēļ tiek salīdzināti tikai kopīgie elementi.

Lai gan pasākumu programmas tika izstrādātas pirms Dabas atjaunošanas akta pieņemšanas[12], tā īstenošana noteikti ietekmēs JSPD īstenošanas trešo ciklu.

---

[7] Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam (europa.eu).

[8] Komisijas paziņojums "Ceļš uz veselīgu planētu itin visiem. ES Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns", COM/2021/400 final. Pieejams vietnē https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_lv.

[9] Komisijas paziņojums "ES rīcības plāns par jūras ekosistēmu aizsargāšanu un atjaunošanu, lai zvejniecības būtu ilgtspējīgas un izturētspējīgas", COM(2023) 102 final. Pieejams vietnē EUR-Lex - 52023DC0102 - LV - EUR-Lex (europa.eu).

[10] Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu. Trešie upju baseinu apsaimniekošanas plāni. Otrie plūdu riska pārvaldības plāni, COM(2025) 2.

[11] Pieeja "no avota līdz jūrai" attiecas uz tādas pārvaldības izveidi, kas palielina sadarbību un saskaņotību visā "no avota līdz jūrai" sistēmā un samazina galveno plūsmu (ūdens, piesārņojums, nogulumi, materiāli, biota, ekosistēmu pakalpojumi) izmaiņas, rezultātā panākot izmērāmus ekonomiskus, sociālus un vidiskus uzlabojumus saldūdens, piekrastes, tuvkrastes, pārejas un jūras vidē. Tajā aplūkota visa sistēma "no avota līdz jūrai", uzsverot augšupējās un lejupējās vidiskās, sociālās un ekonomiskās saiknes un veicinot koordināciju starp nozarēm un segmentiem.

[12] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1991 (2024. gada 24. jūnijs) par dabas atjaunošanu un ar ko groza Regulu (ES) 2022/869, OV L, 2024/1991, 29.7.2024.

Mērķis un struktūra

Šajā ziņojumā ir izklāstīti galvenie rezultāti, kas gūti Komisijas novērtējumā par otrajām pasākumu programmām, par kurām visām dalībvalstīm bija jāziņo līdz 2022. gada 31. martam[13]. Šīs programmas pēc pirmā īstenošanas cikla ir atjauninātas, un tajās ir ņemts vērā jaunākais jūras ūdeņu stāvokļa novērtējums un Komisijas 2018. gada ieteikumi par pasākumiem[14]. Sīkāka analīze par dalībvalstu pasākumu programmām, reģionālās saskaņotības pakāpi, konkrētām valstīm adresētiem secinājumiem un ieteikumiem ir sniegta pievienotajā dienestu darba dokumentā[15].

Analīze ir strukturēta, ņemot vērā trīskāršo (piesārņojuma, bioloģiskās daudzveidības zuduma un klimata pārmaiņu) planetāro krīzi[16]. Mērķis ir novērtēt, vai dalībvalstu ierosinātie pasākumi ir pietiekami, lai mazinātu konkrēto jūras ūdeņu slodzi un palīdzētu sasniegt LVS. Tajā ir arī sniegti vairāki pamatieteikumi turpmāku uzlabojumu veikšanai. Daži no galvenajiem secinājumos izklāstītajiem vēstījumiem un ieteikumiem papildina ŪPD/PD ziņojumā izklāstītos.

Līdz noteiktajam termiņam – 2022. gada martam – savus ziņojumus bija iesniegušas tikai piecas dalībvalstis. Vēl deviņas iesniedza ziņojumu ar kavēšanos līdz vienam gadam un trīs iesniedza ziņojumu ar kavēšanos ilgāk nekā gadu, bet joprojām savlaicīgi, lai tos varētu iekļaut šajā novērtējumā[17]. Kopumā Komisija varēja novērtēt pasākumu programmas no šādām 17 (no 22) piekrastes dalībvalstīm: Beļģija, Vācija, Īrija, Spānija, Igaunija, Francija, Itālija, Kipra, Latvija, Lietuva, Nīderlande, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Somija un Zviedrija. Kavēšanās un neziņošana ierobežoja Komisijas spēju veikt visaptverošus reģionālās saskaņotības novērtējumus.

Piecu atlikušo dalībvalstu (Bulgārijas, Horvātijas, Dānijas, Grieķijas un Maltas) pasākumu programmas tiks publicētas platformā EEZ *WISE-Marine*[18]. Komisija sagatavos arī konkrētām valstīm adresētus novērtējumus un ieteikumus, kas tiks darīti zināmi tieši attiecīgajām dalībvalstīm. Dalībvalstu programmu novērtējums tiks izmantots arī 2024. gada nulles piesārņojuma monitoringa un perspektīvas ziņojumā, notiekošajā JSPD izskatīšanā[19] un citā darbā, kas tiek veikts, lai īstenotu ES Biodaudzveidības stratēģiju un Klimatadaptācijas stratēģiju.

2. JŪRU STĀVOKLIS EIROPĀ

Apmēram 40 % ES iedzīvotāju dzīvo piekrastes teritorijās. Šīm kopienām jūras un okeāni ir tieši saistīti ar to kultūru, identitāti un piederības sajūtu[20].

---

[13] Sk. Direktīvas 2008/56/EK 13. panta 9. punktu.

[14] Komisijas ziņojums, kurā novērtētas dalībvalstu pasākumu programmas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu, Briselē, 31.7.2018., COM(2018) 562 final.

[15] Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots dokumentam "Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par Komisijas novērtējumu par dalībvalstu pasākumu programmām, kas atjauninātas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvas (2008/56/EK) 17. pantu", SWD(2025) 1.

[16] Sk. rakstu "Kas ir trīskāršā planetārā krīze?" | *UNFCCC*.

[17] Savlaicīgi: BE, IT, RO, SE, FI; kavēšanās līdz 6 mēnešiem: NL, DE, FR, PL, ES; kavēšanās līdz vienam gadam: IE, PT, SI, EE; līdz 2023. gada 1. septembrim: CY, LT, LV.

[18] JSPD ziņojumi un novērtējumi (europa.eu).

[19] Jūras vides aizsardzība – ES noteikumu izskatīšana (europa.eu).

[20] Jūras vide (europa.eu).

Gadu desmitiem ilgusi pārzveja, barības vielu, piesārņotāju un piedrazojuma nonākšana jūrās, intensīva jūras satiksme un vairāki citi antropogēnās slodzes veidi apvienojumā ar klimata pārmaiņu pieaugošo ietekmi ir būtiski pasliktinājuši jūras ekosistēmu stāvokli.

Šīs pieaugošās slodzes apdraud Eiropas jūru un okeāna sniegtos ieguvumus, kurus nākamajām paaudzēm ir tiesības saņemt un kuri būs vajadzīgi viņu dzīvei, iztikai un ekonomikai.

Dalībvalstis 2018. gadā veica pirmo novērtējumu par savu jūras ūdeņu stāvokli saskaņā ar JSPD, analizējot, cik lielā mērā cilvēka darbību radītās slodzes ietekmē jūras organismus un ekosistēmas, kā arī progresu virzībā uz LVS sasniegšanu[21]. Tas kopā ar citiem informācijas avotiem sniedza Komisijai visaptverošu priekšstatu par jūras vides stāvokli 2020. gadā, kas bija noteikts par LVS sasniegšanas termiņu.

Neraugoties uz uzlabojumiem dažās jomās, secinājums bija nepārprotams – LVS bija sasniegts ne visos Eiropas jūras ūdeņos[22]. Tomēr pozitīvi ir tas, ka arvien pieaugošās tendences attiecībā uz noteiktiem slodzes veidiem Eiropas jūrās joprojām var pavērst pretējā virzienā. To var konkrēti panākt, īstenojot iedarbīgus, JSPD paredzētus pasākumus, no kuriem daži balstās uz citiem jau senāk pieņemtiem politikas un tiesiskajiem regulējumiem (piemēram, Putnu direktīvu un Dzīvotņu direktīvu, Jūras telpiskās plānošanas direktīvu, Ūdens pamatdirektīvu un kopējo zivsaimniecības politiku).

Spilgts piemērs šajā ziņā ir aplēstais pludmales piedrazojuma samazinājums par 29 % laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam visos ES jūras baseinos[23] un vēl ievērojamāks samazinājums par 45 % Baltijas jūrā. Lai gan lielākajā daļa jūras baseinu LVS vēl nav sasniegts, šāds samazinājuma apjoms piecos gados ir veiksmes stāsts, kas apliecina kopīgas rīcības rezultativitāti. Šo rezultātu izskaidro vairāki faktori, tajā skaitā ļoti spēcīgs sabiedrības atbalsts rīcībai, augsta līmeņa politiska apņemšanās mainīt šo tendenci (piemēram, 2018. gada stratēģija attiecībā uz plastmasu, 2021. gada nulles piesārņojuma rīcības plāns saskaņā ar Eiropas zaļo kursu) un stabils juridiskais pamats, lai iestādes varētu rīkoties (līdztekus JSPD: 2019. gada Vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu direktīva un 2019. gada Direktīva par ostas atkritumu pieņemšanas iekārtām kuģu atkritumu nodošanai). JSPD pievienotā vērtība šajā procesā ir acīmredzama:

- publiskās un politiskās kampaņas, kuru mērķis bija mazināt piesārņojumu ar atkritumiem un plastmasu, izmantoja JSPD datus, lai pamatotu savus vēstījumus;
- tie paši dati tika izmantoti ietekmes novērtējumā un Vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu direktīvas pieņemšanā, un tie palīdzēja uzlabot sabiedrības informētību;
- ņemot vērā to, ka 29 % samazinājums tika konstatēts pat pirms Vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu direktīvas stāšanās spēkā, to vismaz daļēji var attiecināt uz pasākumiem, kas bija plānoti pirmajā JSPD īstenošanas ciklā;

---

[21] Sk. Komisijas paziņojumu "Komisijas paziņojums par katrai dalībvalstij un jūras reģionam sagatavotajiem ieteikumiem, kuri ir atbilde uz 2018. gadā atjaunināta jiem ziņojumiem, kas prasīti Jūras stratēģijas pamatdirektīvas (2008/56/EK) 8., 9. un 10. pantā", 2022/C 118/01. Sk. EUR-Lex - 52022XC0314(01) - LV - EUR-Lex (europa.eu).

[22] Komisijas ziņojums par Jūras stratēģijas pamatdirektīvas (Direktīva 2008/56/EK) īstenošanu, COM/2020/259 final, EUR-Lex - 52020DC0259 - LV - EUR-Lex (europa.eu).

[23] Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, JSPD tehniskā grupa jūras piedrazojuma jautājumos, Hanke, G., Walvoort, D., Ruiz-Orejón, L. F., van Loon, W. M. G. M., Giorgetti, A., Molina-Jack, M. E., Vinci, M., *European Coastline Litter Trends* 2015–2021 – *Methodology development and trend results for the Marine Strategy Framework Directive*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2024, JRC138907.

- 29 % samazinājumu var skaidri novērtēt un paziņot, ņemot vērā dalībvalstu, ES iestāžu un aģentūru [24] un pilsoniskās sabiedrības kopīgos centienus vākt un sagatavot kvalitatīvus un salīdzināmus datus.

Otrās pasākumu programmas attiecībā uz jūras piedrazojumu analīze liecina, ka dalībvalstis veic turpmākus pasākumus, lai risinātu pludmales piedrazojuma problēmu, – tiem būtu jāveicina pastāvīga samazinājuma pozitīvā tendence (sk. 3.1. iedaļu).

Attiecībā uz citiem tematiem, piemēram, jūras piesārņojumu vai bioloģiskās daudzveidības zudumu, progress virzībā uz LVS kopš 2018. gada tiks novērtēts pēc tam, kad dalībvalstis 2024. gada oktobrī būs iesniegušas savu trešo jūras ūdeņu stāvokļa novērtējumu. Tikmēr plašu jaunāko informāciju par ES jūru stāvokli sniedz reģionālie novērtējumi, kas sagatavoti saskaņā ar četrām reģionālajām jūras konvencijām (RJK), t. i., Helsinku[25], *OSPAR*[26], Barselonas[27] un Bukarestes konvenciju[28].

- *Baltijas jūras baseins*

Trešajā *HELCOM* holistiskajā novērtējumā[29], kas publicēts 2023. gada oktobrī, sniegts visaptverošs pārskats par Baltijas jūras ekosistēmas stāvokli laikposmā no 2016. līdz 2021. gadam. Tajā norādīts, ka minētajā periodā panākti vien niecīgi uzlabojumi vai tādu nav bijis vispār, un tas liecina par nepieciešamību turpināt un uzlabot koordinētus pasākumus.

- Joprojām vērojama liela **piesārņojuma** slodze. Vēl arvien būtiska problēma ir eitrofikācija – tā ietekmē dažādus barošanās tīkla līmeņus un palielina ekosistēmu degradāciju. Dažos apgabalos, jo īpaši dienvidrietumu apakšbaseinos, ir vērojamas uzlabojumu pazīmes, taču satraucoši ir tas, ka Baltijas jūras centrālajā daļā stāvoklis turpina pasliktināties. Bīstamo vielu radītā slodze lielākajā daļā reģiona apgabalu joprojām ir liela, un augsta atsevišķu piesārņotāju koncentrācija[30] galvenokārt ir zivīs un ēdamgliemenēs. Ir pazīmes, kas liecina par dažiem uzlabojumiem, proti, ķimikāliju koncentrācijas samazināšanos dzīvniekos vairākās teritorijās. Turpretim pludmales piedrazojums 11 no 16 apakšbaseinos pārsniedz robežvērtību – 20 piedrazojuma vienības 100 m garā pludmales posmā[31], tāpēc tajos vides stāvoklis nav labs. Viens no galvenajiem zemūdens trokšņa cēloņiem ir kuģu radītais troksnis – šajā aspektā vērojamas būtiskas atšķirības gan telpā (visvairāk skarti ir kuģošanas ceļi), gan laikā (kuģu radītais troksnis ziemā izplatās tālāk nekā vasarā).
- **Bioloģiskās daudzveidības** ziņā vairākas jūras sugas (arī zīdītāji un putni) un biotopi nav labā stāvoklī visā Baltijas jūrā un visos barošanās tīkla līmeņos. Kopš pēdējā novērtējuma ir samazinājies trīs komerciāliem mērķiem izmantoto zivju sugu krājumu apjoms, un palielinājies ir tikai vienas šādas sugas krājumu apjoms. Tomēr ir pastiprināti bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumi, un reģions ir uz

[24] Piemēram, Eiropas Vides aģentūra (EVA), Eiropas Jūras drošības aģentūra (*EMSA*) un Eiropas Jūras novērojumu un datu tīkls (*EMODnet*).
[25] Sk. https://helcom.fi/.
[26] Sk. https://oap.ospar.org/en/.
[27] Sk. https://www.unep.org/unepmap/who-we-are/barcelona-convention-and-protocols?%2Ffr%2Fwho-we-are%2Fbarcelona-convention-and-protocols=.
[28] Sk. http://www.blacksea-commission.org/_convention.asp.
[29] Sk. rakstu par stāvokli Baltijas jūrā 2023. gadā, *HELCOM*.
[30] Bromdifenilēteri (PBDE), tributilalva (TBT), dzīvsudrabs un varš.
[31] ES dalībvalstis vienojas par robežvērtību, lai saglabātu Eiropas pludmales tīras – Eiropas Komisija (europa.eu).

pareizā ceļa, lai sasniegtu vispārējo mērķrādītāju, kas prasa līdz 2030. gadam nodrošināt 30 % teritoriju aizsardzību.

- **Klimata pārmaiņu** ietekme jau tagad ir acīmredzama, un paredzams, ka prognozētā sasilšana drīz radīs vēl citu kaitīgu ietekmi, vēl vairāk steidzinot pasākumus ekosistēmu noturības veidošanai un negatīvās ietekmes mazināšanai.

Neraugoties uz vispārējo secinājumu, ka stāvoklis Baltijas jūrā nav uzlabojies, novērtējums liecina, ka labi izstrādāti un rezultatīvi īstenoti koordinēti pasākumi slodzes mazināšanai dod taustāmus rezultātus. Progresa ziņojumā par "Mūsu Baltijas deklarācijā" pieņemtajām saistībām, kas publicēts saistībā ar otro konferenci "Mūsu Baltijas jūra", kura norisinājās 2023. gada septembrī[32], ir apstiprināts, ka tie ir būtiski soļi.

- *Vidusjūras baseins*

Barselonas konvencija 2023. gada decembrī sagatavoja visaptverošu Vidusjūras stāvokļa novērtējumu[33], kura pamatā bija dati, kas savākti kopš pēdējā ziņojuma par kvalitātes stāvokli 2017. gadā. Lai gan daudzus tematus nebija iespējams novērtēt nevienmērīgas datu pieejamības dēļ, pieejamie rādītāju novērtējumi atspoguļo neviendabīgu ainu.

- Runājot par **piesārņojumu**, konkrēti piesārņotājiem un eitrofikāciju, lai gan nav skaidru vēstījumu, kas attiektos uz visu Vidusjūru, ir pieejami detalizēti rezultāti par konkrētiem novērtējuma apgabaliem un rādītājiem[34]. Tikai 16 % uzraudzīto Vidusjūras pludmaļu ir sasniegušas LVS attiecībā uz piedrazojumu. Egejas jūru un Vidusjūras ziemeļaustrumu daļas apakšreģionu visvairāk ietekmē akūti piesārņojuma gadījumi, it īpaši naftas noplūdes, jo tas ir viens no noslogotākajiem jūras ceļiem Vidusjūrā. Šķiet, ka visā Vidusjūrā LVS pastāv impulstrokšņa līmeņa ziņā, kas ietekmē atsevišķus vaļveidīgos, bet ne attiecībā uz pastāvīgu troksni, jo īpaši Vidusjūras rietumu daļā un Egejas jūrā un Vidusjūras ziemeļaustrumu daļā.
- Attiecībā uz **bioloģisko daudzveidību** iepriecina tas, ka pēdējo desmit gadu laikā ir ievērojami samazinājusies zivju krājumu pārmērīga izmantošana, un pēdējos divos gados ir pastiprinājušies centieni risināt šo problēmu, palīdzot panākt, ka pārmērīgas izmantošanas līmenis nokrities līdz zemākajam līmenim kopš 2003. gada. Šāda tendence konstatēta visos apakšreģionos[35]. Tomēr lielākā daļa komerciālo sugu joprojām tiek izmantotas pārmērīgi, un zvejas radītā slodze joprojām ir divreiz lielāka par līmeni, kas tiek uzskatīts par ilgtspējīgu. Biotopu iznīcināšana vēl aizvien ir viens no izplatītākajiem Vidusjūras piekrastes ekosistēmu struktūras un darbības apdraudējumiem. Līdz 1000 m dziļumam vislielāko kaitējumu jūras gultnes biotopiem rada grunts zveja, kurā izmanto traļus un dragas. Ar dažiem izņēmumiem LVS ir sasniegts attiecībā uz daudzām jūrasputnu sugu populācijām. *IUCN* Sarkanās grāmatas novērtējumā lielākā daļa vaļveidīgo joprojām ir uzskaitīti pie ievērojami apdraudētajiem, lai gan plaši izplatīto sugu, piemēram, parasto afalīnu un svītraino delfīnu, stāvoklis kopš 2000. gadu vidus ir uzlabojies.

---

[32] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2e76afa1-5695-11ee-9220-01aa75ed71a1.

[33] 2023. gada ziņojums par Vidusjūras kvalitātes stāvokli, Konvencijas par Vidusjūras reģiona jūras vides un piekrastes aizsardzību un tās protokolu līgumslēdzēju pušu 23. sanāksme, Portoroža, Slovēnija, 2023. gada 5.–8. decembris, UNEP/MED IG.26/Inf.10.

[34] Piemēram, Adrijas jūras apakšreģionā ir nodrošināts LVS attiecībā uz slāpekli, fosforu un hlorofilu a, un 80 % apakšreģionu ir nodrošināts LVS saistībā ar metāliem, policikliskajiem aromātiskajiem ogļūdeņražiem (PAH) un polihlorbifeniliem (PCB) nogulumos.

[35] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Ilgtspējīga zveja Eiropas Savienībā: pašreizējais stāvoklis un 2025. gada ievirzes", Briselē, 7.6.2024., COM(2024) 235 final.

- Viena no būtiskākajām problēmām, ar ko saskaras Vidusjūras reģions, ir **klimata pārmaiņas**. Pēdējo trīsdesmit gadu laikā jūras karstuma viļņi ir izraisījuši masveida mirstības epizodes, kas skārušas dažādas jūras sugas, un nodarījuši smagus zaudējumus jūras produktu nozarei. Jūras ūdens temperatūras paaugstināšanās paātrina svešzemju sugu izplatīšanos. Hidrogrāfisko izmaiņu dēļ Vidusjūras jūras biotopi kļūst arvien apdraudētāki, un dažiem no tiem draud pilnīga izzušana. Vidusjūras centrālās un austrumu daļas apgabali tiek uzskatīti par jutīgākiem pret klimata pārmaiņām, jo palielinās invazīvo sugu radītā slodze, paaugstinās ūdens temperatūra un samazinās okeāniskā cirkulācija, un tā rezultātā krītas izšķīdušā skābekļa līmenis[36].

- *Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu baseins*

Pats autoritatīvākais novērtējums par stāvokli visā Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā ir ziņojums par kvalitātes stāvokli, ko 2023. gada jūnijā publicējusi *OSPAR*[37] un kura pamatā ir dati par laikposmu no 2009. līdz 2021. gadam. Ir gūti ievērojami panākumi, lai labāk izprastu un ierobežotu cilvēka darbības negatīvo ietekmi. Neraugoties uz dažiem uzlabojumiem, tendences liecina, ka bioloģiskā daudzveidība samazinās un biotopi tiek degradēti daudzās *OSPAR* jūras apgabala daļās.

- Nav pilnībā novērsts **piesārņojums**, ko rada virkne bīstamu vielu, pārmērīgs barības vielu daudzums (izraisa eitrofikāciju) un jūras piedrazojums. Ir samazinājušās bīstamo vielu noplūdes naftas un gāzes nozarē un radioaktīvo vielu noplūdes kodolenerģētikas nozarē. Kopš 20. gadsimta 80. un 90. gadiem ir ievērojami samazinājusies daudzu nopietnāko bīstamo vielu (piemēram, PAO un PHB, kuru izcelsme ir noteces, rūpnieciskās noplūdes un veci būvobjekti, kā arī dažu insekticīdu) koncentrācija. Tomēr lielākajā daļā apakšreģionu stāvoklis attiecībā uz bīstamām vielām jūras sugās ir slikts – tam par iemeslu galvenokārt ir dzīvsudrabs un PHB –, savukārt stāvoklis attiecībā uz nogulumu piesārņojumu ir nedaudz labāks. Ir ievērojami samazinājies jūras vidē nonākošo barības vielu daudzums, it īpaši no lauksaimnieciskiem avotiem, notekūdeņiem, rūpniecības un atmosfēras avotiem. Tomēr piesārņojums saglabājas upju baseinos un dažās piekrastes teritorijās. Līdzīgi neviendabīgi rezultāti ir arī attiecībā uz jūras piedrazojumu – tā apjoms, kaut samazinājies, joprojām ir liels. Samazinās arī piedrazojuma apjoms pludmalēs, bet vēl aizvien plaši izplatīts ir jūras gultnes piedrazojums – tie galvenokārt ir atkritumi, kas radušies zvejniecībā, un plastmasas materiāli. Arvien lielākas bažas rada trokšņa piesārņojums.
- Neraugoties uz nenoliedzamo progresu pārzvejas samazināšanā kopš 2003. gada[38], nopietnas bažas joprojām rada zvejniecības un citu cilvēka darbību ietekme uz **bioloģisko daudzveidību**. Visi galveno komponentu (jūrasputnu, zīdītāju, zivju, bentisko un pelaģisko biotopu) un barošanās tīklu novērtējumi liecina par bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, pat neraugoties uz panākumiem, kas gūti slodžu apzināšanā un novēršanā. Kopš pēdējā novērtējuma 2017. gadā īpaši pasliktinājies jūrasputnu stāvoklis.

[36] Skatīt iepriekš.

[37] Sk. https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/quality-status-reports/qsr-2023/.

[38] "2003. gadā vidējā zvejas izraisītā mirstība Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā bija par 53 % lielāka nekā *Fmsy* mērķrādītājs. Jaunākais novērtējums liecina, ka mirstības rādītājs ir pakāpeniski samazinājies, 2022. gadā sasniedzot 42 % zem *Fmsy*." Komisijas paziņojums "Ilgtspējīga zveja Eiropas Savienībā: pašreizējais stāvoklis un 2025. gada ievirzes"; sk. iepriekš.

- **Klimata pārmaiņas** un okeānu paskābināšanās izraisa būtiskas pārmaiņas, kas lielā mērā apdraud bioloģisko daudzveidību Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā. Jūras ekosistēmas kopumā zaudē noturību pret klimata pārmaiņām, un tas notiek arī citu cilvēka radīto slodžu dēļ.

Ziņojuma par kvalitātes stāvokli secinājumos ir skaidri pausti divi konstatējumi:

1) lai mainītu pašreizējo trajektoriju, ir vajadzīgi papildu pasākumi;
2) līdz šim veiktie pasākumi ir jāīsteno rezultatīvāk.

- *Melnās jūras baseins*

Reģionāls novērtējums par Melno jūru nav pieejams, taču ir pieejami daži dati, galvenokārt par 2016.–2021. gada periodu, kas iegūti ES finansētajā projektā *EMBLAS*[39], ko papildina Komisijas Kopīgā pētniecības centra veiktās analīzes.

- Attiecībā uz **piesārņojumu** novērojumi apstiprina, ka visās Melnās jūras teritorijās ir jūras piedrazojums, ko galvenokārt veido plastmasa un mikroplastmasa. Dati liecina, ka Melnās jūras pludmales ir vispiesārņotākās Eiropā un tajās ir vislielākais vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu īpatsvars (652 piedrazojuma vienības uz 100 m). Jūra joprojām ir piesārņota ar smagajiem metāliem, PAO un dažiem pesticīdiem, un PFOS koncentrācija pārsniedz drošo robežu. 2021. gada zinātniskā pētījumā tika atklāts, ka Melnās jūras kumulatīvais piesārņojums ar ķīmiskiem piesārņotājiem bija aptuveni 3–8 reizes lielāks nekā Vidusjūrā un 2–7 reizes lielāks nekā Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā[40]. Šķiet, ka dažos piekrastes reģionos LVS ir sasniegts eitrofikācijas ziņā, bet vairumā centrālaustrumu dziļūdens daļu LVS 2019. gadā nebija nodrošināts fitoplanktona ziedēšanas un augstas piesārņotāju koncentrācijas dēļ.
- Attiecībā uz **bioloģisko daudzveidību** laikposmā no 1995. līdz 2021. gadam ir nepārprotami un visai krasi samazinājies vairāku zivju un gliemju, vēžveidīgo un adatādaiņu sugu (piemēram, merlangu, dzelkņhaizivju, anšovu un *Rapana venosa* sugas gliemežu) biomasas līmenis. Attiecībā uz fitoplanktona bioloģisko daudzveidību tika novērtēts, ka piekrastes un šelfa ūdeņos tiek uzturēts LVS, bet atklātajos ūdeņos šāds līmenis nebija panākts. Turklāt laikposmā no 2016. līdz 2019. gadam vides apstākļi pasliktinājušies jūras rezervātā "Zernov's Phyllophora Field", kas ir Melnās jūras lielākā aizsargājamā jūras teritorija Ukrainas ūdeņos. Nesenajos apsekojumos ir konstatētas arī invazīvas sugas, kuras, iespējams, migrē uz Melno jūru[41].
- Attiecībā uz **klimata pārmaiņām** scenāriji parāda ūdens temperatūras paaugstināšanos un citas pārmaiņas, kas mainīs barības vielu un piesārņotāju pārnesi

[39] Slobodnik, J., Arabidze, M., Mgeladze, M., Korshenko, A., Mikaelyan, A., Komorin, V., Minicheva G., 2020, "EMBLAS Final Scientific Report – Joint Black Sea Surveys 2016-2019".

[40] 2021. gada zinātniskais apsekojums par Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļu, Vidusjūru un Melno jūru ar nosaukumu "The Cruise of Three European Seas", kas projektā *EU4EMBLAS* tika veikts ar *JRC*atbalstu.

[41] 2021. gada zinātniskais apsekojums par Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļu, Vidusjūru un Melno jūru.

un izkliedēšanos Melnajā jūrā[42] un palielinās piesārņotāju uzkrāšanos austrumu baseinā[43].

Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir izraisījis tālejošu un pārrobežu ietekmi uz Melnās jūras vidi. Šo ietekmi rada mīnas un citas sprāgstvielas, ostu un kuģu iznīcināšanas dēļ noplūdusī nafta, toksiskās vielas un piesārņotāji, plastmasa, kā arī piesārņojums, ko upes ienes jūrā. Lai gan pašreizējās karadarbības dēļ ilgtermiņa monitorings ir ļoti sarežģīts, ir skaidri pierādījumi, ka šim kaitējumam ir negatīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību, biotopiem un sugām, tajā skaitā jūras zīdītājiem un zivju krājumiem.

Sevišķi Kahovkas dambja uzspridzināšana 2023. gada jūnijā ir radījusi vēl nepieredzētu ietekmi uz vidi Ukrainas dienvidos, un šī ietekme aptver arī plašāku Melnās jūras reģionu. Pēc dambja iznīcināšanas 2023. gadā visos paraugu ņemšanas punktos visu ķīmisko piesārņotāju koncentrācija bija ievērojami augstāka nekā 2020. gadā. Turklāt, 2000 reižu palielinoties fitoplanktona zilaļģu daudzumam, vienā no Melnās jūras gliemeņu populācijām bojā gāja 40 % gliemeņu[44]. Lai gan atveseļošanās jau ir sākusies, būs jāturpina pētīt šā piesārņojuma ilgtermiņa ietekmi uz cilvēka un ekosistēmu veselību.

3. TRĪSKĀRŠĀS PLANETĀRĀS KRĪZES RISINĀŠANA

Tā kā Eiropas Savienības jūras ūdeņos 2020. gadā netika sasniegts labs vides stāvoklis (LVS), dalībvalstīm bija jāatjaunina savas pirmās JSPD pasākumu programmas, lai pēc iespējas drīzāk turpinātu samazināt esošās slodzes un sasniegtu LVS.

Savos atjauninājumos 17 dalībvalstis ziņoja par 2046 pasākumiem, kas aptver visus jūras reģionus, raksturlielumus un slodzes[45]. No tiem tikai trešdaļa ir jauni pasākumi, kas veidoti īpaši šim otrajam atjauninājumam, – lielākā daļa tikai paplašina iepriekš paziņotos pasākumus, kuros izdarītas dažas izmaiņas. Tā kā līdz 2020. gadam LVS netika sasniegts, varēja gaidīt vairāk jaunu pasākumu.

Gandrīz puse no paziņotajiem pasākumiem ir paredzēti, lai sasniegtu vai saglabātu LVS, jo īpaši saskaņā ar JSPD. Tas ir būtisks pieaugums kopš pirmajām pasākumu programmām, kurās ar JSPD bija saistīta tikai ceturtā daļa pasākumu[46]. Pārējie pasākumi izriet no prasībām, kas noteiktas citos ES tiesību aktos, reģionālajās jūras konvencijās (RJK), starptautiskos nolīgumos vai valsts tiesību aktos.

---

[42] Miladinova, Svetla, et al., 2020, "Seasonal and Inter-Annual Variability of the Phytoplankton Dynamics in the Black Sea Inner Basin" Oceans 1, Nr. 4: 251.–273. lpp. https://doi.org/10.3390/oceans1040018; Macias, D. et al., 2022, "Water/marine zero pollution outlook: a forward-looking, model-based analysis of water pollution in the EU". Luksemburga. https://doi.org/10.2760/681817.

[43] Miladinova, S. et al., E. 2020, "Identifying distribution and collection patterns of floating marine wastes in Black Sea", Marine Pollution Bulletin, 153. lpp., 110964, doi:10.1016/j.marpolbul.2020.110964; Macias, D. et al., 2022, kā minēts iepriekš.

[44] Raksts "Consequences of the Kakhovka hydropower plant dike explosion for the Black Sea: new data – EMBLAS project".

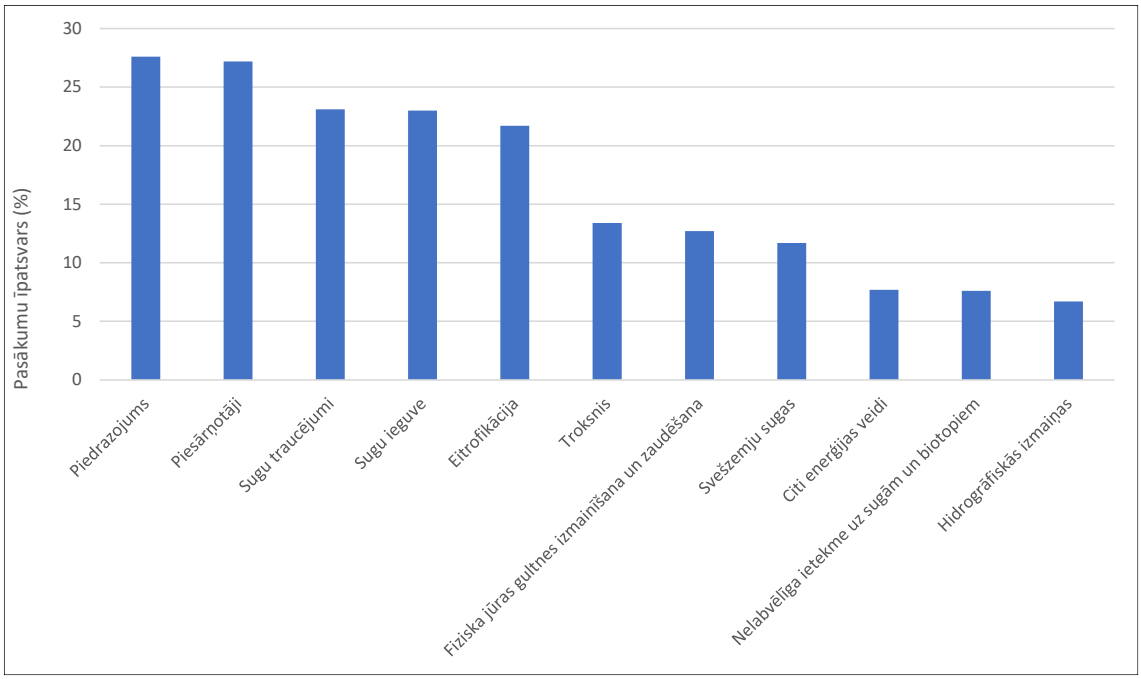
[45] Padziļinātu analīzi par informāciju par atjauninātajām pasākumu programmām, ko elektroniski paziņojušas 17 dalībvalstis, sk. šajā publikācijā: Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs: Louropoulou, E., Alonso Aller E., Cardoso, A., Carravieri, A., Druon, J., Magliozzi, C., Martini, E., Mendes, C., Palma, M., Piroddi, C., Ruiz-Orejón, L.F., Zupan, M. un Hanke G., "Programmes of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintain Good Environmental Status", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2024, JRC139180.

[46] Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, kurā novērtētas dalībvalstu pasākumu programmas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu, Briselē, 31.7.2018., COM(2018) 562 final.

Otrajās pasākumu programmās gandrīz 50 % pasākumu ir paredzēti, lai *tieši* novērstu turpmākas slodzes, samazinātu esošās slodzes vai atjaunotu sugas vai biotopus. Vairāk nekā 35 % pasākumu ir paredzēti, lai *netieši* veicinātu šo mērķu sasniegšanu (piemēram, izmantojot pārvaldības mehānismus, finansiālus stimulus vai izpratnes veicināšanas kampaņas). Pasākumi, kas saistīti ar zināšanu uzlabošanu, veido aptuveni 15 % no kopējā apjoma.

Paziņotie pasākumi aptver visus dažādos ar ES jūras vidi saistītos slodzes veidus[47]. Visbiežāk apskatītie slodzes veidi ir piedrazojums un piesārņotāji – katram no tiem veltīti gandrīz 30 % pasākumu. Vairāk nekā 20 % pasākumu priekšmets ir sugām nodarītie traucējumi, sugu ieguve un eitrofikācija. Ar vairāk nekā 10 % pasākumu risina trokšņa, jūras gultnes bojāšanas un svešzemju sugu problēmas, un mazāk nekā 10 % pasākumu attiecas uz citiem enerģijas veidiem, nelabvēlīgu ietekmi uz sugām un biotopiem un hidrogrāfiskām izmaiņām (1. attēls).

1. attēls. To pasākumu īpatsvars otrajās pasākumu programmās, kuru mērķis ir mazināt jūras ekosistēmu slodzes

Tomēr šī statistiskā analīze nesniedz ieskatu par ierosināto pasākumu rezultativitāti. Neraugoties uz to, ka tiek veikti daudzi pasākumi, lai novērstu kontamināciju ar ķimikālijām un barības vielām, dalībvalstu rīcība joprojām nav pietiekama, lai būtiski samazinātu piesārņojumu un galu galā panāktu labu vides stāvokli.

[47] Pasākumi aptver arī visus laba vides stāvokļa raksturlielumus, kas uzskaitīti JSPD I pielikumā. Vairāk nekā 30 % pasākumu ir saistīti ar bioloģisko daudzveidību (1. raksturlielums), 28 % ar jūras gultnes integritāti (6. raksturlielums), 24 % ar piesārņotājiem (8. raksturlielums) un 22 % ar jūras piedrazojumu (10. raksturlielums). Visretāk ar pasākumiem saistītie raksturlielumi ir hidrogrāfiskie apstākļi (7. raksturlielums: 8 %), piesārņotāji jūras veltēs (9. raksturlielums: 9 %), svešzemju sugas (2. raksturlielums: 10 %) un zemūdens troksnis (11. raksturlielums: 10 %). Vislabāk ir aptverti bioloģiskās daudzveidības raksturlielumi (1., 4. un 6. raksturlielums), jo jebkurš pasākums, kas veikts, lai samazinātu noteiktas kategorijas slodzi (piemēram, eitrofikāciju vai piesārņotājus), ietekmēs arī jūras bioloģiskās daudzveidības stāvokli.

3.1 VIRZĪBA UZ NULLES PIESĀRŅOJUMU JŪRĀS UN OKEĀNĀ

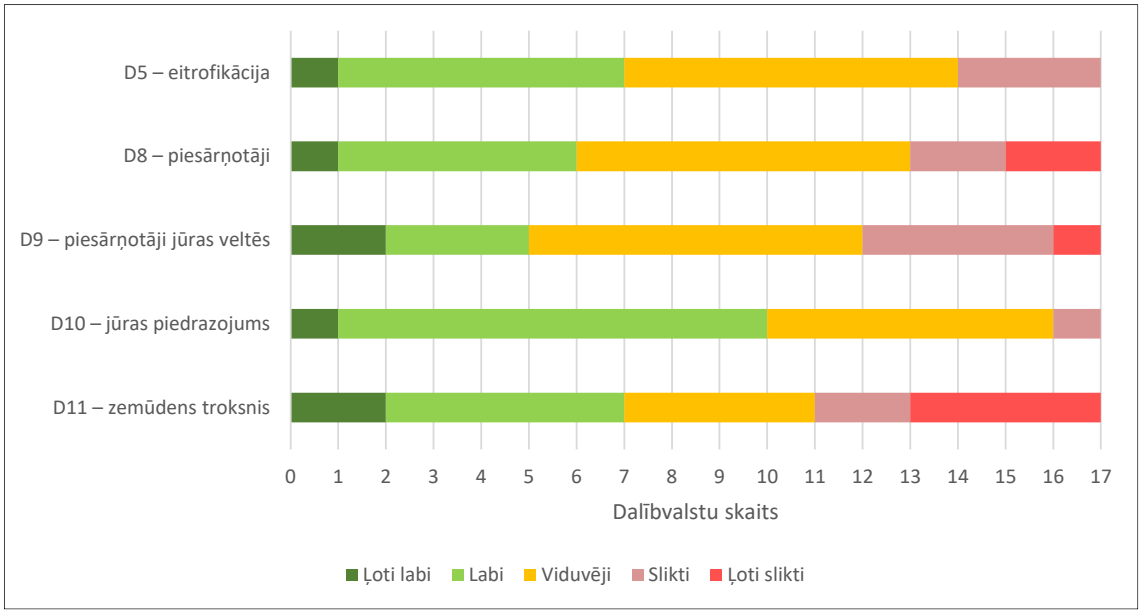
Ūdens piesārņojuma samazināšana ir viena no galvenajām ES zaļā kursa un Nulles piesārņojuma rīcības plāna dimensijām. Piesārņojums ir viens no pieciem galvenajiem bioloģiskās daudzveidības apdraudētājiem[48].

Pamatojoties uz datiem, ko dalībvalstis 2018. gadā paziņojušas saskaņā ar JSPD 8. pantu[49], 80 % ES jūras teritoriju neatbilda LVS saistībā ar kontamināciju ar tādām visuresošām noturīgām, bioakumulatīvām un toksiskām vielām kā, piemēram, dzīvsudrabs. 87 % teritoriju neizdevās panākt LVS saistībā ar eitrofikāciju, 90 % – saistībā ar piedrazojumu un 97 % – saistībā ar pastāvīgu zemūdens troksni.

Pēdējo gadu laikā Komisija ir iesniegusi vairākus priekšlikumus ūdens piesārņojuma novēršanai, no kuriem pēdējie paredz pārskatīt Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvu un Rūpniecisko emisiju direktīvu, kā arī atjaunināt Ūdens pamatdirektīvā iekļauto ūdens piesārņotāju sarakstu. Svarīgs solis labākas okeānu piesārņojuma pārvaldīšanas virzienā ir arī JSPD prasīto robežvērtību pieņemšana 2020. un 2022. gadā attiecībā uz piedrazojumu[50] un troksni[51].

Šī iedaļa aptver četras galvenās piesārņojuma kategorijas, kas ietekmē jūras vidi: jūras piedrazojums (10. raksturlielums), eitrofikācija (5. raksturlielums), kaitīgi piesārņotāji (8. un 9. raksturlielums) un zemūdens troksnis (11. raksturlielums).

2. attēls. Dalībvalstu otro pasākumu programmu pietiekamība piesārņojuma novēršanai

Vidēji ar dalībvalstu pasākumiem jautājumi saistībā ar piesārņojuma samazināšanu tiek risināti tikai daļēji (2. attēls). Kaut arī pasākumi, kas ieviesti, lai samazinātu jūras piedrazojumu, ir solis pareizajā virzienā, pasākumi eitrofikācijas, ķīmiskās kontaminācijas un zemūdens trokšņa novēršanai joprojām ir nepietiekami.

---

[48] Komisijas ziņojums "Pirmais "nulles piesārņojuma" monitorings un perspektīva "Ceļi uz tīrāku Eiropas gaisu, ūdeni un augsni"", COM(2022) 674 final, Briselē, 8.12.2022.

[49] Informācijas sistēma *WISE Marine*: https://water.europa.eu/marine.

[50] ES dalībvalstis vienojas par robežvērtību, lai saglabātu Eiropas pludmales tīras – Eiropas Komisija (europa.eu).

[51] Nulles piesārņojums un bioloģiskā daudzveidība: Pirmās ES mēroga robežvērtības zemūdens troksnim – Eiropas Komisija (europa.eu).

Jūras piedrazojums (10. raksturlielums)

Salīdzinot abus ciklus, kopumā ir uzlabojusies jūras piedrazojuma mazināšanas pasākumu kvalitāte.

Analīze apstiprina pēdējos gados novēroto pozitīvo tendenci jūras piedrazojuma mazināšanā. 22 % no visiem pasākumiem, par kuriem ziņojušas dalībvalstis, ir saistīti ar 10. raksturlielumu (jūras piedrazojums), un ceturtā daļa no tiem papildina spēkā esošās juridiskās saistības.

Pasākumi attiecas uz galvenajiem piedrazojuma avotiem, sākot ar darbībām, kas saistītas ar notekūdeņiem no pilsētu teritorijām un citiem sauszemes avotiem (piemēram, rūpniecība un lauksaimniecība). Par vienu no galvenajiem piesārņojuma avotiem ir atzīts arī upju ienests piesārņojums. Pasākumi attiecas arī uz jūrā esošiem avotiem. Vairāki pasākumi ir tieši vērsti pret piedrazojumu, kas rodas zvejniecībā (tajā skaitā nevienam nepiederoši tīkli), un cita starpā ietver attīrīšanas darbības un pasākumus, kuru mērķis ir novērst turpmāku piedrazojuma radīšanu (pamatojoties uz Direktīvu par ostas atkritumu pieņemšanas iekārtām kuģu atkritumu nodošanai un Vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu direktīvas prasībām). Būtiski piedrazojuma avoti ir arī kuģniecība, atpūtas aktivitātes un tūrisms, un mazākā mērā arī akvakultūra. Jūras transporta radītais piedrazojums galvenokārt tiek mazināts ar iniciatīvām, kas saistītas ar SJO, *MARPOL* konvenciju un Direktīvu par ostas atkritumu pieņemšanas iekārtām kuģu atkritumu nodošanai.

Tikai dažas dalībvalstis ir identificējušas jūras piesārņojuma "karstos punktus", lai gan to ieteikts darīt Komisijas 2018. gada novērtējumā [52] . Joprojām ir nepilnības mikropiedrazojuma, piedrazojuma uz jūras gultnes un vertikālajā ūdens slānī, kā arī to ietekmes uz jūras organismiem novēršanā. Lai gan Vidusjūras reģiona dalībvalstīm ir skaidri mērķrādītāji attiecībā uz piedrazojuma ietekmi uz *Caretta caretta* sugas bruņurupučiem, neviena no tām vēl nav ziņojusi par pasākumiem šīs problēmas tiešai risināšanai. Gandrīz visas dalībvalstis atzīst reģionālās sadarbības vērtību un darbu, kas paveikts saistībā ar RJK.

Labi piemēri

Dažas dalībvalstis ir veikušas konkrētus pasākumus, lai novērstu mikropiedrazojuma problēmu, tajā skaitā izstrādājušas lokalizācijas sistēmas, attīrīšanas stacijas vai lietusūdens un notekūdeņu attīrīšanu, īpaši pievēršoties mikropiedrazojumam un mikroplastmasai.

Eitrofikācija un piesārņotāji (5., 8. un 9. raksturlielums)

Kopumā ir gūti panākumi tādu pasākumu izstrādē, kuru mērķis ir vēl vairāk samazināt gan organisko, gan ķīmisko piesārņojumu, taču ir jārīkojas aktīvāk.

Rīcība eitrofikācijas un kontaminācijas ar bīstamām vielām apkarošanai joprojām ir nepietiekama [53] . Dalībvalstis ir iekļāvušas daudzus pasākumus saistībā ar

[52] Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots dokumentam "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, kurā novērtētas dalībvalstu pasākumu programmas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu", Briselē, SWD(2018) 393 final, 31.7.2018., 33. lpp.

[53] Kopumā pasākumi saistībā ar 5., 8. un 9. raksturlielumu tiek uzskatīti par vidēji atbilstošiem.

8. raksturlielumu "Piesārņotāji" (24 %), 5. raksturlielumu "Eitrofikācija" (18 %) un – mazākā mērā – ar 9. raksturlielumu "Piesārņotāji jūras veltēs" (9 %). Tās bieži vien sasaista šos pasākumus ar atjauninātajiem UBAP, tomēr to rezultativitāte LVS sasniegšanā tiek vērtēta šaurā nozīmē.

Neraugoties uz daudzajiem tiesību aktiem par gaisa kvalitāti un emisijām, it īpaši saistībā ar ES tiesībām, kas reglamentē enerģētikas, rūpniecības un transporta nozari, un Gaisa kvalitātes direktīvu un Direktīvu par valstu emisiju samazināšanas saistībām, darbības, kas ieplānotas, lai novērstu piesārņojumu, ko rada emisijas gaisā, ir mazāk konsekventas. Tomēr dalībvalstis ir iekļāvušas pasākumus, kuru mērķis ir vairāk regulēt kuģniecības radīto kontamināciju un kuri izriet no *MARPOL* konvencijas vai SJO nolīgumu īstenošanas (piemēram, videi draudzīgas pretapaugšanas sistēmas, emisiju kontrole, tīrāku kuģu koncepcijas), un saistībā ar tiem ir paredzama pozitīva ietekme, it īpaši atkrastes teritorijās.

Dalībvalstīm joprojām ir grūti novērst piesārņojumu, ko rada potenciāli problemātiskas vielas (piemēram, zāles), un novērst noturīgu piesārņotāju (piemēram, dzīvsudraba) radīto ietekmi. Tomēr pastāv laba prakse saistībā ar kontaminācijas no jūras avotiem mazināšanu (piemēram, vraku izdalīto piesārņotāju pārvaldība, svina izmantošanas pakāpeniska izbeigšana zvejas rīkos, nozaudētu konteineru izsekošana un atgūšana) un eitrofikācijas mazināšanu (piemēram, biogāzes ražošanā izmantojot reciklētus kūtsmēslus). Visbeidzot, tā kā 2023. gadā tika atjaunināti ES noteikumi par maksimālajiem piesārņotāju līmeņiem pārtikas produktos, lai aptvertu plašāku smago metālu un noturīgu organisko vielu klāstu[54], nākotnē, visticamāk, būs vajadzīgi papildu pasākumi, lai panāktu LVS saistībā ar jūras produktu kontamināciju.

Labi piemēri

Veselīgiem jūras biotopiem var būt izšķiroša nozīme eitrofikācijas negatīvās ietekmes mazināšanā. Lai cīnītos pret eitrofikāciju, dažas dalībvalstis attiecībā uz biotopiem (piemēram, Ziemeļu ēdamgliemeņu sēkļiem, jūraszāļu audzēm un sāļajiem purviem) arvien vairāk izmanto dabā balstītus atjaunošanas pasākumus.

Zemūdens troksnis (11. raksturlielums)

Kopumā dalībvalstu pasākumi zemūdens trokšņa samazināšanai ir uzlabojušies, taču tie joprojām ir vērsti uz zināšanu vākšanu, nevis uz slodzes samazināšanu.

Tā kā trūkst tiesiskā regulējuma attiecībā uz zemūdens troksni, ar JSPD ir radīti daudzi jauni pasākumi šāda veida slodzes novēršanai, taču tie joprojām nav pietiekami, lai sasniegtu LVS un noteiktos mērķrādītājus[55] gan kvantitātes (tikai 10 % no visiem pasākumiem), gan kvalitātes ziņā.

Salīdzinājumā ar pirmajām programmām pasākumi nodrošina labāku aptvērumu slodzes avotu un veidu ziņā, bet tie lielākoties ir vērsti uz zināšanu vākšanu, nevis uz tiešu ietekmi uz slodzes samazināšanu.

Lai uzlabotu zināšanas par zemūdens troksni, dalībvalstis savu rīcību galvenokārt balsta uz reģionālā līmeņa sistēmām un ES finansētiem projektiem. Tikai dažas dalībvalstis ir

[54] Komisijas Regula (ES) 2023/915 (2023. gada 25. aprīlis) par konkrētu piesārņotāju maksimālajiem līmeņiem pārtikā un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1881/2006.
[55] Kopumā 11. raksturlieluma pasākumi tiek uzskatīti par vidēji atbilstošiem.

izstrādājušas īpašus pasākumus, kuru pamatā ir šo projektu rezultāti, piemēram, ātruma ierobežojumu noteikšana jutīgo zonu tuvumā vai jutīgos laikos. Vismērķtiecīgākie pasākumi ir saistīti ar atkrastes un piekrastes infrastruktūras būvniecību, vai nu ierobežojot trokšņa līmeni, vai iekļaujot zemūdens troksni ietekmes uz vidi novērtējuma pētījumos. Impulstrokšņa un pastāvīga trokšņa maksimālo līmeņu robežvērtību noteikšanai 2022. gada oktobrī būtu jāpalīdz izstrādāt vairāk un labākus pasākumus nākamajā ciklā.

Citi enerģijas veidi (piemēram, elektromagnētiskā enerģija, gaisma un siltumenerģija) joprojām nav apskatīti pienācīgi. Izņēmums ir daži *ad hoc* pasākumi, ar kuriem izvērtē elektromagnētisko lauku iespējamo ietekmi uz jutīgiem biotopiem vai veic gaismas piesārņojuma monitoringu.

Labs piemērs

Viena dalībvalsts optimizē kuģu tuvošanās ceļus atkrastes vējparku vai citas atkrastes infrastruktūras būvniecības vai uzturēšanas laikā, lai nepieļautu augstu pastāvīga trokšņa līmeni mazaizsargātās teritorijās, kas darbojas kā bioloģiskās daudzveidības "karstie punkti".

3.2 JŪRAS DABAS ATGRIEŠANA MŪSU DZĪVĒ

Eiropas jūrās ir daudzas un ļoti dažādas piekrastes un jūras ekosistēmas ar lielu biotopu un sugu daudzveidību[56]. Ja tās ir labā stāvoklī, tās sniedz mūsu sabiedrībai vitāli svarīgus pakalpojumus, arī pārtiku, enerģiju, tīru gaisu un resursus klimata pārmaiņu mazināšanai[57]. Slodzes, kas ietekmē jūras bioloģisko daudzveidību un ekosistēmas, vājina planētas spēju veselīgi funkcionēt un nodrošināt pamatpakalpojumus, no kuriem atkarīga mūsu izdzīvošana un labklājība. Tā kā arvien pieaug slodze uz okeānu, vēl jo svarīgāka kļūst šo pakalpojumu nepārtrauktas pieejamības nodrošināšana.

ES ir pastiprinājusi savas saistības aizsargāt jūras bioloģisko daudzveidību. ES Biodaudzveidības stratēģijā 2030. gadam[58] ir noteikts, ka juridiski un reāli jāaizsargā 30 % mūsu jūru, no kurām trešdaļa ir jāaizsargā stingri. Ar savu misiju "Līdz 2030. gadam atjaunot mūsu okeāna un ūdeņu stāvokli"[59] ES cenšas rast konkrētus risinājumus problēmām, kas mūsdienās skar mūsu jūras un okeānus, piešķirot pētniecībai un inovācijai jaunu lomu, apvienojot to ar jaunām pārvaldības un sadarbības formām, kā arī iesaistot iedzīvotājus. Pasaules līmenī šīs saistības atspoguļo divu šādu vēsturisku nolīgumu pieņemšana: 2022. gada globālais biodaudzveidības satvars, kas pieņemts Konvencijas par bioloģisko daudzveidību Pušu konferences piecpadsmitajā sanāksmē (*COP* 15)[60], un 2023. gada Nolīgums par jūras biodaudzveidības saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu teritorijās, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas (*BBNJ* nolīgums)[61].

[56] Eiropas jūru stāvoklis – Eiropas Vides aģentūra (europa.eu).
[57] Joprojām apdraudēta Eiropas jūras bioloģiskā daudzveidība – Eiropas Vides aģentūra (europa.eu).
[58] Komisijas paziņojums "ES Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam. Atgriezīsim savā dzīvē dabu", COM(2020) 380 final.
[59] https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/restore-our-ocean-and-waters_en?prefLang=lv.
[60] Kunminas/Monreālas globālais biodaudzveidības satvars (cbd.int).
[61] Nolīgums par jūras biodaudzveidību teritorijās, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas. (un.org).

Darbu šo mērķu sasniegšanas labā veicina arī Jūras rīcības plāna [62] pieņemšana 2023. gadā – tajā dalībvalstis aicinātas rīkoties, lai zvejošanu saskaņotu ar vides aizsardzības mērķiem, konkrēti, uzlabotu zvejas rīku selektivitāti, novērstu jutīgu sugu piezveju, aizsargātu jūras gultni un atbalstītu pārkārtošanos un zināšanu apmaiņu.

Svarīgs solis ceļā uz labāku okeāna dabas resursu pārvaldīšanu ir arī jūras gultnes zuduma un kaitējuma robežvērtības[63], kas 2023. gadā noteiktas saskanīgi ar JSPD.

Tomēr attiecībā uz bioloģiskās daudzveidības raksturlielumiem LVS nebūt nav sasniegts. Piemēram, tikai 3 % vaļveidīgo (piemēram, delfīni un cūkdelfīni), tikai 15 % vaļu un jūras gultnes biotopu un tikai 29 % pelaģiālē barojošos putnu Eiropas jūras ūdeņos dalībvalstis novērtēja kā tādus, attiecībā uz kuriem direktīvas īstenošanas otrā cikla sākumā sasniegts LVS.

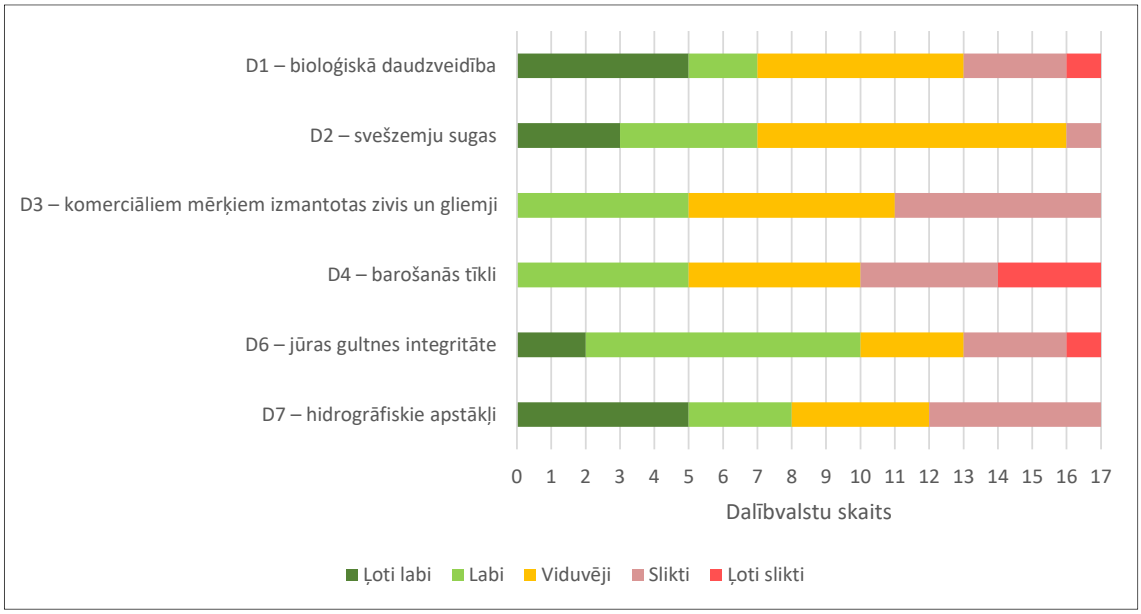
Šajā iedaļā aplūkoti pasākumi, kas veikti, lai aizsargātu sugas, biotopus un barošanās tīklus pret nepiesārņojošiem slodzes veidiem, piemēram, traucējumiem, sugu ieguvi un svešzemju sugām. Tas ir saistīts ar 1. raksturlielumu ("Bioloģiskā daudzveidība"), 2. raksturlielumu ("Svešzemju sugas"), 3. raksturlielumu ("Komerciāliem mērķiem izmantotas zivis, gliemji, vēžveidīgie un adatādaiņi"), 4. raksturlielumu ("Barošanās tīkli"), 6. raksturlielumu ("Jūras gultnes integritāte") un 7. raksturlielumu ("Hidrogrāfiskie apstākļi").

Kopumā kopš pirmajām pasākumu programmām panāktais progress rezultatīvu JSPD pasākumu izstrādē un īstenošanā bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai un atjaunošanai ir bijis visai neliels (3. attēls). Tomēr ir uzlabojušies jūras gultnes aizsardzībai veiktie pasākumi, galvenokārt labāk pievēršoties zvejai ar pārvietojamajiem grunts zvejas rīkiem un sekmīgāk risinot svešzemju sugu un hidrogrāfisko apstākļu pārmaiņu jautājumus.

Komisijas veikto bioloģiskās daudzveidības pasākumu novērtējumu ierobežoja tas, ka trūka visaptverošas nepilnību analīzes. Padziļinātas nepilnību analīzes sniedz labāku izpratni par to, kā pašreizējie pasākumi palīdz sasniegt LVS un kādi papildu pasākumi ir vajadzīgi.

[62] Komisijas paziņojums "ES rīcības plāns par jūras ekosistēmu aizsargāšanu un atjaunošanu, lai zvejniecības būtu ilgtspējīgas un izturētspējīgas", COM(2023) 102 final.
[63] ES Zaļā nedēļa: pirmie ES mēroga kritēriji jūras gultnes aizsardzībai – Eiropas Komisija (europa.eu).

3. attēls. Dalībvalstu otro pasākumu programmu pietiekamība bioloģiskās daudzveidības jautājumu risināšanai

Vispārīgi pasākumi bioloģiskās daudzveidības jomā (1., 4. un 6. raksturlielums)

Kopumā saistībā ar bioloģiskās daudzveidības pasākumiem panākts vien neliels progress.

Lielākā daļa, ja ne visi dalībvalstu veiktie pasākumi, visticamāk, ietekmēs jūras bioloģiskās daudzveidības stāvokli, tāpēc pasākumu programmas kopumā labi aptver bioloģiskās daudzveidības raksturlielumus [64] . Slodzes veidu samazināšanas pasākumiem[65] būs tieša pozitīva ietekme uz sugām un biotopiem un netieša pozitīva ietekme uz visu ekosistēmu un barošanās tīkliem. Var veikt papildu pasākumus tieši bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai un atjaunošanai.

Visbiežākais pasākums ir aizsargājamo jūras teritoriju (AJT) noteikšana nolūkā aizsargāt konkrētus biotopus un sugas (bieži vien saskaņā ar Putnu direktīvu un Dzīvotņu direktīvu) vai atjaunot konkrētas ekosistēmu funkcijas (piemēram, jūras gultnes integritāti vai barošanās tīkla veselību). AJT mērķis bieži vien ir samazināt piesārņojuma, ieguves vai traucējumu līmeni, regulējot darbības, kurām ir negatīva ietekme uz sugām un biotopiem. Tās var būt tūrisma aktivitātes (izklaides laivošana un ūdenssports), zveja, it īpaši ar grunts traļiem, un piesārņojošas darbības pašā aizsargājamajā teritorijā vai arī tās apkārtnē. AJT var būtiski ietekmēt slodzes atkarībā no to lieluma, cilvēka darbības ierobežojumu pakāpes un no tā, vai ir ieviesti rezultatīvi pārvaldības pasākumi.

Dalībvalstu sniegtajā informācijā bieži vien ir maz ziņu par pārvaldības pasākumu veidu un AJT lielumu un atrašanās vietu, tāpēc ir grūti noskaidrot, kā tie palīdz sasniegt ES Biodaudzveidības stratēģijas mērķrādītājus.

[64] 31 % no visiem pasākumiem ir saistīti ar 1. raksturlielumu (“Bioloģiskā daudzveidība”) – lielākais īpatsvars starp visiem raksturlielumiem, 28 % ir saistīti ar 6. raksturlielumu (“Jūras gultnes integritāte”) un 19 % – ar 4. raksturlielumu (“Barošanās tīkli”).

[65] Piemēram, tie, kas izstrādāti saistībā ar JSPD slodzes raksturlielumiem.

Labs piemērs

Pašlaik AJT aptver tikai 12 % Eiropas ūdeņu; to vidū ir gan "daudzfunkcionāli izmantojamas AJT", kurās ir atļauta lielākā daļa cilvēka darbību un faktiskās aizsardzības līmenis ir zems, gan arī "stingri aizsargātas" AJT, kurās atļautas ļoti nedaudzas cilvēka darbības, ja tādas drīkst veikt vispār. Ja tiek plānota aktīva biotopu atjaunošana, piemēram, rifu atjaunošana vai austeru sēkļu atjaunošana, dalībvalstis arī ierobežo vai pat aizliedz cilvēka darbības, kuras šiem biotopiem kaitē.

Pasākumi attiecībā uz sugām, tajā skaitā komerciālajām sugām (1. un 3. raksturlielums)

Kopumā ir panākts vien neliels progress attiecībā uz pasākumiem, kas paredzēti, lai risinātu ar sugām (arī komerciāliem mērķiem izmantoto zivju, gliemju, vēžveidīgo un adatādaiņu sugām) saistītas problēmas.

Sugām specifiski pasākumi parasti ir vērsti uz zivīm, jūras zīdītājiem un jūrasputniem, savukārt pasākumi attiecībā uz galvkājiem (piemēram, astoņkājiem un kalmāriem), jūras rāpuļiem (piemēram, bruņurupučiem) un pelaģiskajām sugām (piemēram, planktonu) tiek īstenoti reti. Dalībvalstu ziņotā darbība, kas rada vislielāko slodzi jūras sugām, jo īpaši jūrasputnu un zīdītāju nejaušas piezvejas dēļ, ir komerciālā zveja. Piezvejas samazināšanas pasākumi ir vērsti uz zvejas rīku pielāgošanu, zvejnieku apmācību, lai uzlabotu piezvejas gadījumu reģistrēšanu un novēršanu, un zvejas darbību pastiprinātu uzraudzību. Šie pasākumi parasti ietilpst Tehnisko pasākumu regulas[66] darbības jomā. Minētā regula atbalsta JSPD mērķi attiecībā uz sugu un biotopu aizsardzību. Dažas dalībvalstis regulē arī piezveju AJT iekšienē, izmantojot kopējās zivsaimniecības politikas darbības jomu, lai ierosinātu kopīgus ieteikumus ar kaimiņvalstīm par telpiskiem zvejniecības pasākumiem[67].

Pasākumi attiecībā uz bruņurupučiem ir reti, izņemot dažus tiešus pasākumus, kas ietver zvejnieku apmācību, kuras mērķis ir novērst piezvejas un risku, ka bruņurupucis varētu sadurties ar kuģi. Nav atsevišķu pasākumu, kas attiektos uz galvkājiem; tie parasti tiek apvienoti kopā ar zivju sugām.

Uz komerciāliem un nekomerciāliem mērķiem izmantoto zivju un gliemju, vēžveidīgo un adatādaiņu sugām attiecas zvejas noslodzes samazināšanas pasākumi. Lielākā daļa pasākumu ir saistīti ar KZP, lai nodrošinātu, ka populācijas tiek apzvejotas ilgtermiņā ilgtspējīgā apjomā. Dažas dalībvalstis aptver arī valsts līmenī pārvaldītos vietējos/piekrastes krājumus. Zināmā mērā tie attiecas uz atpūtas zveju, taču nepietiekami. Puse dalībvalstu ir ziņojušas arī par pasākumiem, kas veikti, lai izpildītu prasību par zivju sugu populāciju īpatņu veselīgu sadalījumu pēc vecuma un izmēra[68], piemēram, samazinot zivju mazuļu nozveju vai atjauninot noteikumus par linuma acs izmēriem. Tiek ziņots arī par šķēršļiem zivju migrācijas koridoros, kas ir viens no galvenajiem draudiem zivju populāciju veselībai.

[66] Tehnisko pasākumu regula (ES) 2019/1241 par zvejas resursu saglabāšanu un jūras ekosistēmu aizsardzību ar tehniskiem pasākumiem.

[67] Kopējās zivsaimniecības politikas regulas (ES) 1380/2013 11. pants "Saglabāšanas pasākumi, kas nepieciešami, lai izpildītu pienākumus saskaņā ar Savienības tiesību aktiem vides jomā".

[68] Saskaņā ar Komisijas Lēmuma (ES) 2017/848 D3C3 kritēriju.

Labs piemērs

Viena valsts ir veikusi pasākumu, lai zivju migrācijas koridoru bloķēšanu samazinātu, izmantojot akustisko monitoringu, likvidējot vecos šķēršļus vai no jauna atverot migrācijas ceļus un stimulējot zivju populācijas estuāru/piekrastes apgabalos.

Pasākumi biotopu jomā (1. un 6. raksturlielums)

Kopumā ir panākts zināms progress saistībā ar pasākumiem jūras gultnes biotopu jomā, it īpaši samazinot kaitējumu, ko jūras gultnei rada zvejas metodes, kurās izmanto pārvietojamus grunts zvejas rīkus, taču joprojām atstāta novārtā rīcība attiecībā uz vertikālā ūdens slāņa biotopiem.

Pēc būtības visi bioloģiskās, fizikālās un vielu ieplūdes slodzes aspekti tieši vai netieši ietekmē jūras gultnes biotopus un jūras gultnes integritāti. Papildus visiem pasākumiem, kas veikti saskaņā ar citiem raksturlielumiem, dalībvalstis ir veikušas pasākumus, kas nepārprotami vērsti uz jūras gultnes fizisko saglabāšanu, tajā skaitā cilvēka darbības radītās slodzes samazināšanu attiecībā uz jūras gultnes biotopiem, uz jūras gultni vērstu AJT noteikšanu, kā arī biotopu un ar tiem saistīto biocenožu aktīvu atjaunošanu (piemēram, austeru rifu un posidoniju audžu atjaunošana un *Zostera* stādīšanu sēkļos).

Lielākā daļa dalībvalstu atzina, ka galvenais jūras gultnes biotopu veselības apdraudējums ir zveja, kurā izmanto pārvietojamus grunts zvejas rīkus. Dažas no valstīm ir pieņēmušas pasākumus šādas zvejas kaitīgās ietekmes samazināšanai, aptverot lielas teritorijas vai īpaši jutīgus biotopus.

Dalībvalstis reglamentē arī citas darbības, kas rada fizisku slodzi jūras gultnei, piemēram, noenkurošanos Vidusjūrā, kas īpaši apdraud posidoniju audzes, un nozaudētus zvejas rīkus un smilšu bagarēšanu. Neraugoties uz pieaugošo slodzi, kuras avots ir atkrastes vēja enerģijas infrastruktūra, arī kabeļi, tikai dažas dalībvalstis risina vēja enerģijas iekārtu radītās slodzes jautājumus. Pasākumi ietver, piemēram, jutīgu jūras gultnes biotopu veidu kartēšanu. ES mēroga robežvērtības, ko 2023. gada martā pieņēma attiecībā uz maksimālo nelabvēlīgās ietekmes apjomu uz jūras gultnes biotopiem un to zudumu, palīdzēs nākamajā ciklā izstrādāt vēl rezultatīvākus jūras gultnes integritātes nodrošināšanas pasākumus.

Ar bioloģiskās daudzveidības raksturlielumiem joprojām lielākoties netiek ņemti vērā vertikālā ūdens slāņa biotopi, toties uz tiem attiecas pasākumi, kuru mērķis ir samazināt piesārņojuma līmeni vertikālajā ūdens slānī.

Labs piemērs

Traļu zvejas apgabala samazināšana valsts ūdeņos un mazāku ietekmi radošu un selektīvāku zvejas rīku izmantošanas veicināšana visai zvejas flotei ir piemēri pasākumiem, ko dažas dalībvalstis veikušas, lai palīdzētu aizsargāt jūras gultnes biotopus ārpus AJT.

Pasākumi attiecībā uz barošanās tīkliem (4. raksturlielums)

Kopumā nav panākts vērā ņemams progress saistībā ar pasākumiem attiecībā uz jūras barošanās tīkliem; uzlabojumus barošanās tīklos varētu veicināt ar sugām un jūras gultnes integritāti saistītā rīcība.

JSPD ir prasīts, lai jūras barošanās tīkli būtu veselīgi, t. i., ka visi dzīvie organismi konkrētajā jūras vidē ir līdzsvarā un spēj nodrošināt sugu ilgtermiņa pārpilnību un to reproduktīvās spējas saglabāšanu. Cilvēka darbības var ietekmēt šo sarežģīto attiecību līdzsvaru, piemēram, pārmērīgi nozvejojot zivis, ko par barību izmanto citas zivju sugas, un apgrūtinot plēsējiem pārtikas atrašanu.

Ir ļoti maz piemēru ar praktiskiem tiešiem pasākumiem, ko dalībvalstis veikušas jūras barošanās tīklu veselības aizsardzībai. Lielākā daļa pasākumu, kas saistīti ar barošanās tīkliem, ir vērsti uz bioloģiskās daudzveidības aizsardzību kopumā, piemēram, AJT noteikšana vai paplašināšana, vai uz konkrētām sugām vērsti pasākumi, piemēram, piezvejas novēršana. Šie pasākumi ir svarīgi, lai saglabātu konkrētu sugu populācijas un līdz ar to vietējo barošanās tīklu, taču tiem ir tikai netieša ietekme uz vispārējo barošanās tīkla veselību.

Labs piemērs

Kā piemērus pasākumiem, ko dažas dalībvalstis veikušas attiecībā uz barošanās tīkliem, var minēt noteiktas trofiskās grupas zvejas ierobežošanu (piemēram, saistībā ar visām plēsīgajām zivīm vai zivīm, ko par barību izmanto citas zivju sugas) vai noteiktu komerciālo sugu, kurām ir īpaši liela nozīme barošanās tīklā, zvejas ierobežošanu vai zvejas līmeņa samazināšanu kopumā.

Pasākumi, ar ko samazina citus nepiesārņojošas slodzes uz bioloģisko daudzveidību veidus (2. un 7. raksturlielums)

Kopumā ir panākts progress svešzemju sugu apkarošanai piemērotu pasākumu apzināšanā. Tomēr tikai dažas dalībvalstis ir guvušas panākumus hidrogrāfisko apstākļu izmaiņu novēršanā.

Lielākā daļa pasākumu, kuru mērķis ir samazināt bioloģiskās daudzveidības apdraudējumus, ko rada svešzemju sugas, ir saistīti ar SJO Balasta ūdeņu konvencijas īstenošanu, jo dalībvalstis lielā mērā ir vienisprātis, ka galvenais introdukcijas ceļš ir kuģniecība. Par aizvien izplatītāku introdukcijas ceļu tiek uzskatīta arī akvakultūra, un dažas dalībvalstis ir veikušas agrīnas atklāšanas pasākumus, uzraugot akvakultūras "karstos punktus". Arvien biežāk preventīvie pasākumi tiek attiecināti arī uz izklaides laivošanu un makšķerēšanu.

Pastāvīgas hidrogrāfisko apstākļu (piemēram, ūdens temperatūras vai sāļuma) izmaiņas var ietekmēt arī jūras bioloģisko daudzveidību, traucējot vertikālā ūdens slāņa biotopiem un vides apstākļiem, kādos jūras sugas dzīvo, barojas un vairojas. Galvenie tiešie pasākumi, ko dalībvalstis veic, lai novērstu dažas no šīm izmaiņām, it īpaši piekrastes teritorijās, ir saistīti ar ŪPD minētajiem UBAP. Tie ietver, piemēram, saldūdens un nogulumu plūsmas kontroli no upēm uz jūru. Netiešie pasākumi ietver nodrošināšanu, ka stratēģiskie vides novērtējumi un ietekmes uz vidi novērtējumi aptver šo ietekmi, vai jūras telpiskās plānošanas izmantošanu, lai labāk plānotu un kontrolētu kumulatīvo ietekmi,

kas var izraisīt hidrogrāfisko apstākļu izmaiņas. Hidrogrāfiskos apstākļus būtiski ietekmē arī klimata pārmaiņas (sīkāku informāciju sk. tālāk tekstā).

Labs piemērs

Dažu dalībvalstu veiktie inovatīvie pasākumi ietver tālejoša redzējuma izstrādi ar mērķi attīstīt liela mēroga darbības (piemēram, atkrastes enerģijas ražošanas objektus un akvakultūru). Pamatojoties uz šiem nākotnes scenārijiem, cilvēka darbību telpisko plānošanu jūrā var izstrādāt tā, lai pārvaldītu turpmāko kumulatīvo ietekmi un nodrošinātu, ka tā nekavē LVS sasniegšanu.

3.3 KLIMATA KRĪZES RISINĀŠANA

Daudzās ziemeļu puslodes daļās 2023. gads bija pats siltākais gads, kas jebkad reģistrēts[69]. Tā rezultātā lielākā daļa Atlantijas okeāna baseinu, jo īpaši Eiropā, ir bijuši siltāki nekā pierasts[70]. Eiropas klimatisko risku novērtējuma ziņojums[71] apstiprina, ka klimatiskie riski un antropogēnā slodze būtiski ietekmē visas Eiropas jūras.

Jaunākais Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes ziņojums par okeānu un kriosfēru mainīgā klimatā[72] liecina, ka okeāns sasilst, paskābinās un cieš no dezoksidēšanās. Šā "nāvējošā trio" pieauguma trajektorija samazinās okeāna spēju absorbēt oglekļa dioksīdu un saglabāt dzīvību uz Zemes.

Nesenā nolēmumā Starptautiskais Jūras tiesību tribunāls saskaņā ar ANO Jūras tiesību konvenciju precizēja, ka "antropogēnās SEG emisijas atmosfērā ir jūras vides piesārņojums ANO Konvencijas 1. panta 1. punkta 4. apakšpunkta nozīmē"[73]. Ar šo nolēmumu minētais tribunāls tieši saista valstu centienus samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas atmosfērā (un tādējādi cīnīties pret klimata pārmaiņām) ar rīcību jūras vides piesārņojuma novēršanai *UNCLOS* kontekstā. Šis nolēmums būtu jāskata arī saistībā ar JSPD, kurā dalībvalstīm noteikts pienākums risināt jūras vides piesārņojuma problēmu.

Tāpēc ir jārīkojas un jāveic pasākumi, lai atbalstītu okeāna un klimata saikni. Konkrētāk, pasaules okeāns var palīdzēt mazināt klimata pārmaiņas:

- saglabājot okeānu spēju darboties kā oglekļa piesaistītājiem. Veselīgas piekrastes un jūras ekosistēmas nodrošina okeānu spēju uzglabāt oglekli;
- samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas, attīstot okeāna atjaunīgos energoresursus un zaļinot zilās ekonomikas nozares.

Klimata pārmaiņu problēmas risināšana, izmantojot JSPD

Kopumā, lai gan JSPD šīs problēmas nerisina tieši, daudzas dalībvalstis ir veikušas ar pielāgošanos klimata pārmaiņām saistītus pasākumus, piemēram, atbalstot piekrastes kopienas, un dažas dalībvalstis ir veikušas klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumus, piemēram, atjaunojušas zilā oglekļa ekosistēmas.

[69] Globālā klimata stāvoklis 2023. gadā.
[70] Eiropas karstuma vilnis 2023. gada jūlijā ilgāka termiņa kontekstā | *Copernicus*.
[71] Eiropas klimatisko risku novērtējums – Eiropas Vides aģentūra (europa.eu).
[72] AR6 kopsavilkuma ziņojums:klimata pārmaiņas 2023. gadā – *IPCC*.
[73] https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/press_releases_english/PR_350_EN.pdf.

Līdz šim klimata pārmaiņas nav nedz skaidri ietvertas kādā no JSPD raksturlielumiem, nedz uzskaitītas kā slodzes veids. Tomēr direktīvā ir minētas klimata pārmaiņas, un holistiskās jūras stratēģijas nodrošina labu satvaru klimata pārmaiņu ietekmes uzraudzībai un klimata pārmaiņu mazināšanas iespēju izpētei. Šo pieeju apstiprināja iepriekšējā cikla novērtējums, kurā dalībvalstis uzsvēra, ka klimata pārmaiņu un okeānu paskābināšanās radītā ietekme ir svarīgi pārrobežu jautājumi, kas risināti JSPD uzraudzības programmās[74].

Tā kā klimata pārmaiņas skar visus jūras reģionus un rada aizvien lielāku slodzi uz jūras vidi, vairākas dalībvalstis tagad to uzskata par vienu no aktuālākajiem jautājumiem: 4 % no visiem pasākumiem (84 pasākumi 15 dalībvalstīs) ir tieši saistīti ar klimata pārmaiņām.

Lielākā daļa ar klimatu saistīto pasākumu attiecas uz pielāgošanos klimata pārmaiņām vai klimatnoturību, t. i., klimata pārmaiņu ietekmes samazināšanu vai atbalstu kopienām, lai tās varētu reaģēt uz tālāku situācijas pasliktināšanos un atgūties no tās. Trešdaļa šo pasākumu ir saistīta ar klimata pārmaiņu mazināšanu, t. i., siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu un novēršanu, arī rīcību zilā oglekļa ekosistēmu atjaunošanai.

Daudzi svarīgi pasākumi izriet no RJK ietvaros veiktā darba, citi – no dalībvalstu nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem vai nacionālajām klimatadaptācijas stratēģijām.

Labs piemērs

Kvantitatīvi nosakot jūraszāļu audžu un makroaļģu mežu sekvestrēto oglekli, dažas dalībvalstis identificē oglekļa "karstos punktus" to ūdeņos un nodrošina, ka saimnieciskās darbības tos neapdraud vai, gluži pretēji, veicina to atjaunošanu.

4. SOCIĀLEKONOMISKĀS PAMATOTĪBAS NODROŠINĀŠANA

Kopumā dalībvalstīm tagad ir labāka izpratne par JSPD pasākumu sociālekonomisko ietekmi. Tomēr mazāk nekā puse norāda uz nepieciešamo investīciju līmeni, un tikai nedaudzas dalībvalstis pēta ierosināto pasākumu sociālo pieņemamību.

Gandrīz visas dalībvalstis veica savu pasākumu izmaksu un ieguvumu un/vai izmaksu lietderības analīzi, un dažas pēc tam veica izmaksu ziņā vismazāk lietderīgo pasākumu kategorizēšanu. Tikai dažas dalībvalstis paskaidroja, kā šīs analīzes ietekmējušas pasākumu atlasi, kurā, piemēram, atsevišķiem pasākumiem noteikta augstāka prioritāte. Dažas Baltijas reģiona dalībvalstis kvantitatīvi salīdzināja savu pasākumu programmu izmaksas ar (sasniegtajiem vai potenciālajiem) jūras vides stāvokļa uzlabošanas ieguvumiem.

Divas darbības jomas/nozares, par kurām ziņots, ka tās visvairāk ietekmē JSPD pasākumi, ir zveja un kuģniecība. Tikai divas dalībvalstis aplūkoja arī to, kā to pasākumu programmas ietekmētu sociālos jautājumus un cilvēku labbūtību. Viena dalībvalsts pētīja, vai katram atsevišķam jaunam pasākumam varētu būt pozitīva, negatīva vai neitrāla ietekme uz vietējām kopienām, tradīcijām, kultūras mantojumu, nodarbinātību un veselību.

[74] Ziņojums par Jūras stratēģijas pamatdirektīvas īstenošanu (europa.eu).

Tiek lēsts, ka ierosinātie JSPD pasākumi, kas aptver 2022.–2027. gada periodu, vidēji izmaksā 724 EUR uz km^2 jūras teritorijas gadā. Pamatojoties uz šiem datiem, JSPD pasākumu izmaksas attiecībā uz visiem ES jūras ūdeņiem var lēst 5,8 miljardu EUR apmērā gadā[75]. Aplēses, kas veiktas, pamatojoties uz dalībvalstu ziņojumiem par to pasākumu īpatsvaru, kas attiecas uz JSPD (42 %), liecina, ka ar JSPD saistīto pasākumu izmaksas attiecībā uz visiem ES jūras ūdeņiem ir 2,4 miljardi EUR gadā.

Gandrīz visas dalībvalstis mobilizē gan valsts, gan ES līdzekļus, un dažas dalībvalstis ES līdzekļus izmanto 50–80 % no saviem pasākumiem. Visbiežāk minētie ES fondi ir EJZF/EJZAF, "LIFE" un "Apvārsnis Eiropa". Vairāk nekā puse dalībvalstu min arī privātā finansējuma mobilizēšanu: vai nu kā izmaksas, kas privātajam sektoram radīsies, lai nodrošinātu atbilstību īstenotajiem pasākumiem (piemēram, kapitālieguldījumi), vai arī kā vides fondu piešķirto finansējumu JSPD pasākumu īstenošanai.

5. PĀRVALDĪBA UN REĢIONĀLĀ SADARBĪBA

Lai izstrādātu piemērotu, ar JSPD saskanīgu programmu, ir ne tikai jānosaka pareizie pasākumi, kas palīdzētu sasniegt LVS, bet arī jāievieš pārvaldības sistēma to īstenošanas atbalstam.

Komisija izvērtēja četrus galvenos dalībvalstu pārvaldības mehānismu aspektus: sabiedrības iesaistīšanu, koordināciju visās saistītajās politikas jomās, reģionālo sadarbību un īstenošanas iespējamību.

Dalībvalstis ir ieviesušas pārvaldības mehānismus pasākumu programmas īstenošanas atbalstam, taču koordinācija ar citām iestādēm un kaimiņos esošajām dalībvalstīm ne vienmēr ir pietiekama. Kopš pirmajām pasākumu programmām arvien vairāk dalībvalstu ir paudušas skaidru apņemšanos pilnībā īstenot savas pasākumu programmas.

Dalībvalstu konstatētie šķēršļi ietver finansējumu un ar īstenošanu valsts līmenī saistītas problēmas, tomēr par šādiem šķēršļiem ziņojušas tikai dažas dalībvalstis. Vairums dalībvalstu pasākumu vairuma (48 %) gadījumā par īstenošanas šķēršļiem nav ziņojušas[76].

Sabiedrības iesaistīšana

Kopumā sabiedrības iesaistīšanas procesi šķiet adekvāti, taču daudz mazāk skaidrs ir tas, cik lielā mērā tajos tiek izmantotas sabiedrības atsauksmes, lai grozītu pasākumu programmas.

Sabiedrisko apspriešanu rīkošanu saistībā ar savām pasākumu programmām nav minējušas tikai divas dalībvalstis. No pārējām 15 valstīm ceturtā daļa ziņoja tikai ļoti ierobežotu informāciju par to, kā tās ņem vērā sabiedrības ieguldījumu pasākumu atlasē

[75] 22 ES dalībvalstu jūras ūdeņu kopējā platība kvadrātkilometros (7 958 556), reizināta ar pasākumu vidējām izmaksām uz vienu kvadrātkilometru (724) = 5 764 104 242,96 EUR. Aprēķini ir norādīti EUR. Sīkākus aprēķinus sk. šim paziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā.

[76] Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, Louropoulou, E. et al., "Programmes of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintain Good Environmental Status"; sk. iepriekš.

un izstrādē. Iesaistes līmenis bija lielāks, ja informācija par apspriešanu tika sniegta gan tradicionālajos, gan sociālajos medijos.

Atsauksmes varēja sniegt, izmantojot dažādus līdzekļus, arī tiešu saziņu ar sabiedrību darbsemināros, semināros un ieinteresēto personu sanāksmēs, kā arī tiešsaistē veiktu apspriešanos. Tikai četras dalībvalstis ziņoja, ka atvēlējušas laiku sabiedrības atsauksmju apstrādei, izmantojot visaptverošu metodiku, un vajadzības gadījumā grozījušas savas programmas.

Sadarbība ar citām iestādēm, dažādās politikas jomās un ar citām dalībvalstīm

Kopumā visas valstis sadarbojas dažādās politikas jomās un ar citām iestādēm, lai gan ne vienmēr ir skaidrs, kāds ir šīs sadarbības rezultāts. Dažas valstis ciešāk sadarbojas ar iestādēm, kas atbildīgas par ŪPD un JTP, arī izmantojot kopīgu pieeju pasākumu izstrādē. Dažos reģionos būtiska nozīme dalībvalstu pasākumu programmu izstrādē ir reģionālajai sadarbībai, taču pasākumu reģionālās saskaņotības līmenis joprojām ir viduvējs.

Visas dalībvalstis ļoti skaidri sasaista savas JSPD pasākumu programmas un pasākumus, kas veikti saskaņā ar citiem ES tiesību aktiem, jo īpaši Dzīvotņu direktīvu, Ūdens pamatdirektīvu un kopējo zivsaimniecības politiku.

Tas atbilst konstatējumam, ka 58 % no šajās otrajās pasākumu programmās iekļautajiem pasākumiem izriet no citiem tiesību instrumentiem[77]. Lielākā daļa ir saistīta ar piesārņojumu regulējošiem satvariem (tādi ir, piemēram, ŪPD, Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīva, tiesību akti atkritumu apsaimniekošanas, ķimikāliju un lauksaimniecības jomā, Minamatas konvencija par dzīvsudrabu), ar bioloģisko daudzveidību saistītiem satvariem (tādiem kā Putnu direktīva un Dzīvotņu direktīva, ES Biodaudzveidības stratēģija, Konvencija par bioloģisko daudzveidību) un ar zvejniecību un jūrlietām saistītiem politikas virzieniem (tādi ir, piemēram, jūras telpiskā plānošana, kopējā zivsaimniecības politika, Starptautiskā Jūrniecības organizācija u. c.). Lielākā daļa dalībvalstu atsaucas arī uz Biodaudzveidības stratēģijas mērķiem, bet reti uz stratēģijā noteiktajiem 30 % un 10 % mērķrādītājiem. Vēl mazāk atsauču ir uz Nulles piesārņojuma rīcības plānu, lai gan JSPD ietvaros pieņemtie pasākumi piesārņojuma mazināšanai ir pilnībā saskaņoti ar tā mērķiem.

JSPD ziņojumos visbiežāk ir minēta koordinācija ar iestādēm, kas atbild par Ūdens pamatdirektīvas īstenošanu, un jūras telpiskās plānošanas procesi, savukārt ŪPD UBAP uz to norādīts mazāk. Tikai dažas dalībvalstis sīkāk izklāstīja, kā tās pārvalda un koordinē dažādas politikas jomas, un šīs koordinācijas rezultātus. Piemēram, viena dalībvalsts paskaidroja, ka par JSPD atbildīgās iestādes un par ŪPD atbildīgās iestādes ir izstrādājušas pasākumu katalogu, kas ir kopīgs abu tiesību aktu mērķiem, un ka tās atjaunina katalogu saskaņā ar JSPD un ŪPD īstenošanas cikliem (sk. arī ŪPD ziņojumu)[78].

Visās pasākumu programmās bieži minēta reģionālā koordinācija, it īpaši ar RJK starpniecību; to min visas 17 dalībvalstis. Tajās aprakstīti arī mehānismi koordinācijai ar kaimiņvalstīm RJK ietvaros un bieži sniegtas atsauces uz rīcības plāniem (piemēram, *OSPAR* reģionālo rīcības plānu attiecībā uz jūras piedrazojumu vai Baltijas jūras rīcības

[77] Sīkāku analīzi sk. dokumenta SWD(2025) 1 2. attēlā.

[78] Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu. Trešie upju baseinu apsaimniekošanas plāni. Otrie plūdu riska pārvaldības plāni, COM(2025) 2.

plānu), kopīgām iniciatīvām vai projektiem atsevišķās raksturlielumu sadaļās. Dažas dalībvalstis to papildināja ar papildu kontaktiem apakšreģionālā līmenī, piemēram, rīkojot trīspusējas sanāksmes, lai apzinātu kopīgus jautājumus, kas saistīti ar AJT pārvaldību, jūras piedrazojumu un zemūdens troksni Biskajas līcī.

Neraugoties uz intensīvo un laikietilpīgo koordināciju dažādos reģionos, neapmierinoši ir tas, ka vidēji pasākumu programmu reģionālā saskaņotība ir tikai mērena. Saskaņotība ir īpaši vāja attiecībā uz pasākumiem, kuru mērķis ir novērst piesārņotājus jūras veltēs (D9), kā arī risināt ar hidrogrāfiskajiem apstākļiem (D7) un barošanās tīkliem (D4) saistītos jautājumos visos trijos reģionos. Visaugstākā saskaņotība (vidēja līdz augsta) visos trīs reģionos ir vērojama attiecībā uz jūras piedrazojumu (D10), un tas apstiprina šajā laikposmā sasniegtos pozitīvos rezultātus.

Labs piemērs

Svarīga nozīme pasākumu izstrādē var būt RJK atbalstam. Baltijas jūrā *HELCOM* izstrādātais pasākumu pietiekamības rīks[79], ko izmanto lielākā daļa Baltijas valstu, ir ne tikai uzlabojis reģionālo saskaņotību, bet arī paaugstinājis atsevišķu dalībvalstu ierosināto pasākumu kvalitāti.

Dalībvalstu pasākumu programmu īstenošanas iespējamība

Aplūkojot vairākus kritērijus (arī to, kā dalībvalsts ņem vērā sociālekonomisko ietekmi, to, vai tā ir noteikusi finansējuma avotus, koordinācijas līmeni ar galvenajām ES politikas jomām un īstenošanas mehānismu detalizācijas pakāpi), ir iespējams sagrupēt dalībvalstis atbilstoši to pasākumu programmu īstenošanas iespējamībai[80] (1. tabula).

1. tabula. Dalībvalstu otro pasākumu programmu īstenošanas iespējamība

Īstenošanas iespējamība	Dalībvalstis	Pamatojums
Ļoti iespējama vai iespējama	EE, LV, SE, PT, FI, FR, LT, ES, PL, IE, SI, DE un BE	Šīs dalībvalstis ir veikušas rūpīgu sociālekonomisko analīzi par savu pasākumu programmu ietekmi, skaidri identificējušas finansējuma avotus un, šķiet, ir aktīvi koordinējušas dažādas pasākumu īstenošanā iesaistītās iestādes. Svarīgi ir tas, ka ir skaidrs, kā, kur un kad tiks īstenoti ierosinātie jaunie pasākumi.
Vidēji iespējama	NL, RO un CY	Šīs dalībvalstis ir daļēji analizējušas savu pasākumu sociālekonomiskos ieguvumus un ierobežotā mērā pētījušas sociālos jautājumus. Tās ir uzskaitījušas finansējuma avotus, bet nav iedalījušas konkrētas summas konkrētiem pasākumiem. Koordinācija ar iestādēm šķiet

[79] https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/som/#:~:text=The%20aim%20of%20the%20sufficiency,GES)%20in%20the%20Baltic%20Sea.

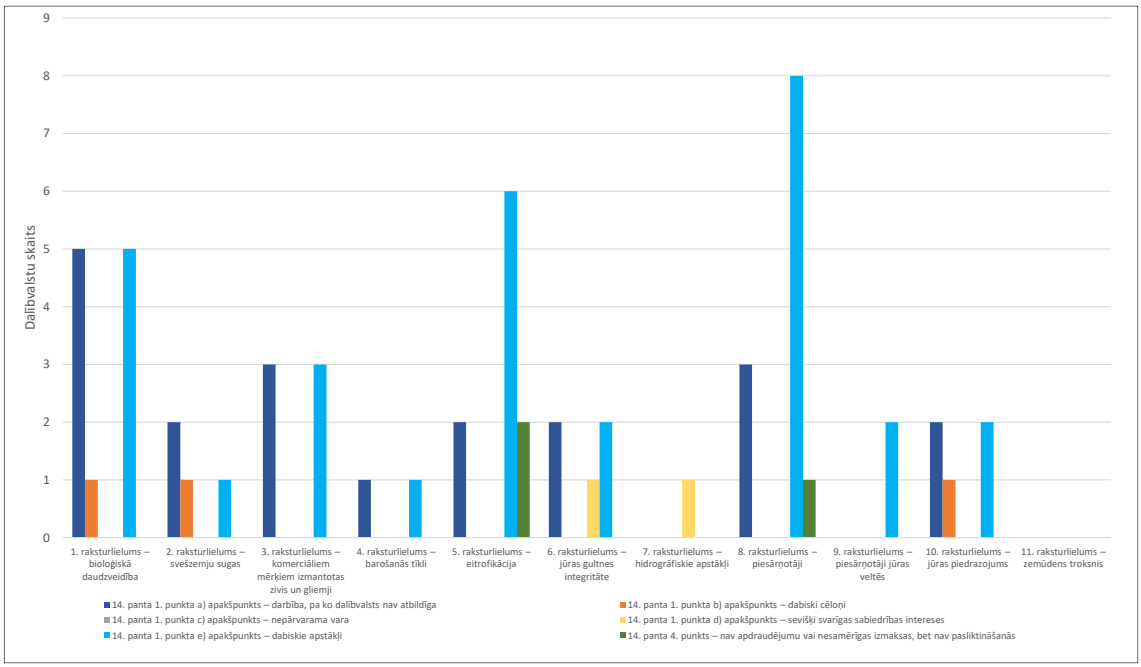
[80] Sīkāks skaidrojums par šajā novērtējumā izmantoto metodiku ir sniegts šim ziņojumam pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā.

Īstenošanas iespējamība	Dalībvalstis	Pamatojums
		mazāka vai virspusēja, un nav arī skaidrs, kur, kā un kad tiks īstenoti jauni pasākumi.
Maz iespējama	IT	Šī dalībvalsts norādīja maz informācijas par finansējuma avotiem un sniedza tikai virspusēju savu pasākumu sociālekonomisko analīzi. Nav pazīmju, kas liecinātu par JSPD un citu ES tiesību aktu īstenošanas koordināciju, vai arī par to nav ziņots. Nav arī skaidrs, kur, kad un kā tiks īstenoti jauni pasākumi.

Direktīva turklāt ļauj dalībvalstīm skaidri noteiktos apstākļos piemērot izņēmumus LVS sasniegšanai (14. pants). Minētie apstākļi var būt tas, ka šādu mērķu sasniegšana ir saistīta ar darbību vai bezdarbību, par ko attiecīgā dalībvalsts nav atbildīga, nepārvaramas varas izraisītiem notikumiem vai to, ka dabiskie apstākļi ir tādi, kas neļauj tām savlaicīgi uzlabot attiecīgo jūras ūdeņu stāvokli.

Kā parādīts 4. attēlā, 12 no 17 dalībvalstīm ziņojušas par izņēmumiem, kas noteikti visu šo iespējamo iemeslu dēļ, izņemot nepārvaramas varas dēļ. Temati, attiecībā uz kuriem lielākā daļa dalībvalstu izņēmumus pieprasīja, atsaucoties uz dabiskiem apstākļiem, kas neļauj tām savlaicīgi uzlabot attiecīgo jūras ūdeņu stāvokli, bija piesārņotāji un eitrofikācija. Zemūdens troksnis ir vienīgais temats, attiecībā uz kuru netika pieprasīts neviens izņēmums, un tikai daži izņēmumi tika pieprasīti attiecībā uz barošanās tīkliem, hidrogrāfiskajiem apstākļiem un piesārņotājiem jūras produktos – visi šie temati JSPD pašlaik nav ļoti labi izstrādāti.

4. attēls. Izņēmumi attiecībā uz LVS nesasniegšanu, par ko ziņots saskaņā ar otrajām pasākumu programmām

6. SECINĀJUMI UN PERSPEKTĪVA

Dalībvalstis ir paveikušas iespaidīgu darbu, LVS sasniegšanas nolūkā apzinot un izskatot ļoti sarežģītās un daudzveidīgās jūras vides slodzes. To **pasākumu īpatsvars, kas īpaši izstrādāti saistībā ar JSPD** un nav pieņemti saskaņā ar citiem regulējumiem, **no 25 % ir palielinājies līdz 42 %**, un tas liecina, ka JSPD ir galvenais jaunu jūras vides aizsardzības un ilgtspējīgas izmantošanas pasākumu virzītājspēks.

Neraugoties uz to, ir jāturpina darbs, lai saskaņotu pasākumu izstrādi, jo **starp raksturlielumiem un dalībvalstu vidū pastāv acīmredzamas atšķirības**. Aplūkojot visas 17 dalībvalstis, vidēji tikai pasākumi attiecībā uz jūras piedrazojumu un svešzemju sugām uzskatāmi par tādiem, kas zināmā mērā risina jautājumus, kas nepieciešami šo problēmu novēršanai[81]. Pasākumi, kuru mērķis ir novērst citu veidu piesārņojumu, bioloģiskās daudzveidības zudumu un klimata pārmaiņas, joprojām tiek uzskatīti par nepietiekamiem, lai gan dažās jomās, piemēram, saistībā ar jūras gultnes aizsardzību un hidrogrāfisko apstākļu izmainīšanu, ir panākts progress.

Daudzi pasākumi izriet no citiem tiesiskajiem regulējumiem, piemēram, ES tiesību aktiem, kas reglamentē ūdeņus, nitrātus un ķimikālijas, no kopējās zivsaimniecības politikas vai Putnu direktīvas un Dzīvotņu direktīvas. Tomēr šiem regulējumiem ir atšķirīgas darbības jomas, un JSPD ir noteiktas prasības attiecībā uz vidiskās slodzes papildveidiem (tādiem kā jūras piesārņojums atkrastes teritorijās, piemēram, no fosilo degvielu ražošanas). **Tas norāda uz to, ka, izstrādājot JSPD pasākumus, ir jāiegulda papildu darbs šo trūkumu novēršanai**.

Turpretī dalībvalstīm labāk sekmējies ar pasākumiem, kas domāti , lai novērstu slodzes vai ietekmi, uz ko mazāk attiecas citas politikas jomas un tiesību akti; izņēmums ir zemūdens troksnis un barošanās tīkli. Tā kā nav "drošības tīkla" ar mērķtiecīgiem ilgtermiņa tiesību aktiem, kas reglamentē šo jautājumu ES līmenī, kopumā dalībvalstis ir bijušas novatoriskākas pasākumu noteikšanā attiecībā uz svešzemju sugām, hidrogrāfiskajiem apstākļiem, jūras gultnes integritāti un jūras piedrazojumu. Tās joprojām izmanto esošos satvarus, taču, lai panāktu LVS šajās jomās, dalībvalstīm ir kopīgi jāapsver jaunas pieejas šo problēmu risināšanai.

Pasākumi attiecībā uz jūras piedrazojumu ir labs piemērs tam, kā ar JSPD var panākt pozitīvas pārmaiņas, vienlaikus darbojoties sinerģijā ar citiem tiesiskajiem regulējumiem. Pirmām kārtām vairākas dalībvalstis ir spējušas novērtēt, cik lielā mērā tās ir sasniegušas LVS mērķi, un tas ir izteikts skaitliski, tālab izmantojot nesen saskaņoto robežvērtību[82]. Pamatojoties uz šo novērtējumu, tās izstrādāja piemērotus pasākumus, lai novērstu atšķirības, un sniedza arī atsauces uz citiem regulējumiem. Pasākumi attiecībā uz jūras piedrazojumu ir ne tikai kvalitatīvāki nekā pasākumi attiecībā uz citiem tematiem, bet tie ir arī reģionālāki. Turpretī pasākumi attiecībā uz zemūdens troksni joprojām ir nepietiekami. Tas liecina, ka panākumi ir atkarīgi no daudziem faktoriem, arī no sabiedrības labas informētības un stabilas datu un zināšanu bāzes – attiecībā uz zemūdens troksni abi šie aspekti vēl joprojām nav pietiekami izvērsti.

Lielākoties **pasākumu saskaņotība viena jūras reģiona ietvaros ir viduvēja**. Saskaņotības pakāpe ir augstāka, ja ir izstrādāti instrumenti, kas palīdz novērtēt to, cik daudz dalībvalstīm trūkst, lai sasniegtu LVS, un kādi pasākumi vajadzīgi, lai novērstu šo atšķirību, kā to dara, piemēram, *HELCOM* saistībā ar Baltijas jūru. No septiņām

[81] Sīkākus paskaidrojumus par pietiekamības novērtējuma metodiku un punktu skaitīšanu sk. SWD(2025) 1.

[82] https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121707.

dalībvalstīm, kurām, kā tiek uzskatīts, ir labas kvalitātes pasākumu programma, piecām ir kopīgi ūdeņi Baltijas jūras reģionā un tās ir sadarbojušās *HELCOM* ietvaros.

Kopumā pieeja pasākumu īstenošanai saskaņā ar JSPD vēl arvien prasa darbu un papildu centienus. **Konkrētāk, joprojām ir grūti noteikt, cik lielā mērā un kādā laikposmā pasākumi samazinās ietekmi uz jūras vidi un palīdzēs sasniegt LVS**. Tas daļēji ir saistīts ar to, ka trūkst skaidri kvantificētu LVS, un daļēji ar to, ka trūkst piemērotu rīku un metodiku, arī modelēšanas, lai labāk novērtētu darbības, kas vajadzīgas LVS sasniegšanai. Tomēr jaunākās norises šajā jomā ir iepriecinošas un būtu jāturpina. Šie jautājumi tiks sīkāk analizēti arī gaidāmajā JSPD novērtējumā.

7. IETEIKUMI

Konkrētām valstīm adresēti ieteikumi ir sniegti šim ziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā[83]. Uz visām ES dalībvalstīm attiecas tālāk sniegtie ieteikumi.

1. Dalībvalstīm būtu **jāpalielina ieceru vēriens** un **jāpaātrina rīcība, lai sasniegtu direktīvas mērķus**. Tas ietver šādas darbības:
    a. izstrādāt pārliecinošākas pasākumu programmas, kuru pamatā ir skaidrāks novērtējums par to, kas jāpanāk, lai sasniegtu labu vides stāvokli;
    b. izstrādāt kvantitatīvus pasākumus, kas palīdz pārvarēt atšķirību starp pašreizējo stāvokli un labu vides stāvokli, kas kvantificēts ar robežvērtībām, kuras noteiktas ES, reģionālā un apakšreģionālā līmenī un integrētas dalībvalstu jūras stratēģijās[84];
    c. nodrošināt, ka saskaņā ar citiem tiesību aktiem un politikas virzieniem veiktie pasākumi ir pietiekami vērienīgi, lai veicinātu LVS sasniegšanu, vai papildināt tos, lai aptvertu jautājumus, kas jārisina, lai sasniegtu LVS, bet nav daļa no esošajiem regulējumiem.
2. Dalībvalstīm attiecīgā gadījumā būtu jāapzina un jāievieš **papildu pasākumi, lai samazinātu pastāvīgas vides problēmas** (videi radīto slodzi), kas neļauj sasniegt labu vides stāvokli.
    a. Attiecībā uz **piesārņojumu** tas ietver šādas darbības:
        i. aktīvāk rīkoties, lai samazinātu zemūdens trokšņa radīto piesārņojumu, arī pievēršoties galvenajiem pastāvīga trokšņa avotiem, piemēram, kuģošanai, un izveidojot zema trokšņa zonas jūras sugām;
        ii. pastiprināt rīcību barības vielu radītā piesārņojuma samazināšanai, lai sasniegtu Jūras stratēģijas pamatdirektīvas, ŪPD un Nitrātu direktīvas mērķus;
        iii. samazināt ķīmisko piesārņojumu no avotiem jūrā, jo īpaši saistībā ar ogļūdeņražu ieguvi, un no jaunām vielām, tajā skaitā *PFAS*, zālēm vai mikroplastmasas;
        iv. turpināt pasākumus jūras organismus skarošā piedrazojuma ietekmes mazināšanai, vienlaikus vājinot piedrazojuma avotus.
    b. Attiecībā uz **bioloģisko daudzveidību** tas ietver šādas darbības:
        i. pabeigt saskanīgu, reprezentatīvu un rezultatīvi pārvaldītu AJT tīkla izveidi, lai sasniegtu Biodaudzveidības stratēģijā noteikto 2030. gada

[83] SWD(2025) 1.

[84] Komisijas paziņojums. Komisijas paziņojums par robežvērtībām, kas noteiktas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu (Direktīva 2008/56/EK) un Komisijas Lēmumu (ES) 2017/848 (C/2024/2078), 11.3.2024.

mērķrādītāju, proti, aizsargāt 30 % ūdeņu, no kuriem 10 % ir aizsargāti stingri, kā to paredz Jūras rīcības plāna ieceres un prasa Kuņminas/Monreālas globālā biodaudzveidības satvara saistības;
ii. aktīvāk rīkoties, lai samazinātu jutīgu sugu piezveju, sākot ar prioritārajām sugām, kā ieteikts Jūras rīcības plānā;
iii. nekavējoties īstenot Dabas atjaunošanas regulā noteiktos pienākumus kā būtisku ieguldījumu LVS sasniegšanā saskaņā ar JSPD;
iv. izskatīt jūras ekosistēmas skarošos riskus, kas saistīti ar prognozēto atkrastes atjaunīgās enerģijas ražošanas paplašināšanu, kā arī jūrā notiekošo darbību kumulatīvo ietekmi, tālab izmantojot uz nākotni vērstu un ekosistēmās balstītu jūras telpisko plānošanu.

c. Attiecībā uz **klimata pārmaiņām** visām dalībvalstīm būtu jācenšas ņemt vērā klimata pārmaiņas savu pasākumu izstrādē un izvēlē un konkrēti:
i. par prioritāti jānosaka pasākumi, kas palīdz ierobežot/samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas, arī atjaunojot zilā oglekļa ekosistēmas;
ii. jānodrošina, ka citi pasākumi vai pasākumu grupas nepalielina siltumnīcefekta gāzu emisijas;
iii. jāveic pasākumi, lai stiprinātu piekrastes kopienu spēju pielāgoties klimata pārmaiņām, piemēram, atjaunojot piekrastes ekosistēmas.

3. Dalībvalstīm būtu **jāpalielina investīcijas un jānodrošina pietiekams finansējums, lai īstenotu pasākumu programmu** JSPD mērķu sasniegšanai. Tas konkrēti ietver šādas darbības:

a. izstrādāt investīciju stratēģisko perspektīvu laba vides stāvokļa panākšanai, izvairoties no sadrumstalotas pieejas pasākumu finansēšanā un samazinot neefektivitāti dažādās politikas jomās;
b. skaidri noteikt visu pasākumu īstenošanai vajadzīgā finansējuma avotus;
c. izmantot esošos finanšu instrumentus un rīkus, kas atbalsta jūras aizsardzības un ilgtspējīgas izmantošanas pasākumu izstrādi, cita starpā izmantojot pētniecību un inovāciju, piemēram, Kohēzijas, Atveseļošanas un noturības mehānismu, reģionālos fondus, EJZAF, "LIFE" un pamatprogrammu "Apvārsnis Eiropa" dažādās tās kopās (piemēram, "Misijas" un "Partnerības") utt.

4. Dalībvalstīm būtu **jāievieš pārvaldības mehānismi, kas atbalsta vērienīgu, saskaņotu, koordinētu, taisnīgu un rezultatīvu pasākumu programmu izstrādi un īstenošanu**. Tas ietver šādas darbības:

a. izlēmīgi novērst pasākumu īstenošanas šķēršļus, piemēram, finansējuma nepietiekamību;
b. uzlabot koordināciju starp iestādēm, lai nodrošinātu, ka JSPD pasākumus, kas ir atkarīgi no citām politikas jomām, pilnībā īsteno iestādes, kas nodarbojas ar attiecīgā politikas virziena īstenošanu, jo īpaši saistībā ar zvejniecību, lauksaimniecību un enerģētiku;
c. iesaistīt sabiedrību un ieinteresētās personas plānošanas posmā, ņemt vērā to ieguldījumu pasākumu izstrādē un nodrošināt ierosināto pasākumu sociālo pieņemamību, vajadzības gadījumā pieņemot papildu pasākumus, lai ierobežotu iespējamo negatīvo ietekmi;
d. palielināt pasākumu programmu agrīnu koordināciju ar kaimiņos esošajām dalībvalstīm, lai nodrošinātu reģionā veikto pasākumu saskaņotību, sinerģiju un papildināmību, un vajadzības gadījumā plānot kopīgu rīcību;

e. īstenot JSPD pasākumu programmu telpiskos aspektus, izmantojot jūras telpiskos plānojumus, lai nodrošinātu, ka plānotie telpiskās aizsardzības pasākumi un telpiskās slodzes samazināšanas pasākumi tiek pilnībā iekļauti JTP.

5. Visbeidzot, dalībvalstīm būtu jāiesniedz **aktuālāki un pilnīgāki elektroniskie ziņojumi**, lai nodrošinātu lielāku pārredzamību sabiedrībai par ierosinātajiem pasākumiem un par to, kā ar tiem varētu atbalstīt virzību uz LVS un mērķrādītāju sasniegšanu. Tas nodrošinās arī salīdzināmību starp dalībvalstīm un jūras reģioniem.